

Försvarets Historiska Telesamlingar Marinen

2013-11-17

Tingstade radio 100 år 1912 – 2012

Sammaanställt av Arne Ahlström

M 02/13

Bilden på framsidan visar stationsrummet i Gotlands gniststation cirka 1914. Den skrymmande utrustningen är en 8 kW gnistsändare med s k "Tönende funken" från AEG. Den fanns kvar långt in på 1920-talet. Personen på bilden bör vara underofficerskorpralen 62 Gustaf Eriksson, stationschef 1914 – 1917.

Tingstade radio/SAE i försvarets och samhällets tjänst

Förord - Till Tingstäde Radiostation SAE, dess personal och övriga stöttepelare

År 1895 ägde världens första radiosändning rum i trakten av i Bologna i Italien när Guglielmo Marconi trådlöst lyckades överföra meddelanden på kilometeravstånd. År 1902, efter sju år, tillkom Gotlands Gnisttelegrafstation vid batteri Norra gattet i Fårösund. År 1909, efter ytterligare sju år, fick ingenjören Guglielmo Marconi och professorn Ferdinand Braun, tillsammans ett vinande lag, nobelpriset i fysik för "utvecklingen av trådlös telegrafi" då de enligt Alfred Nobels testamente "hafva gjort menskligheten den största nytta".

Ungefär så kan man sammanfatta "gnistens" utveckling före tillkomsten av Tingstäde radio SAE som, för att ta Nobels ord, i hundra år gjort "mänskligheten den största nytta", militärt och civilt, för marin radiokommunikation och vid sjöräddning. SAE har även skött trafik till Sveriges FN-förband och statsisbrytaren Ymer på forskningsexpeditionen Ymer-80 till Arktis.

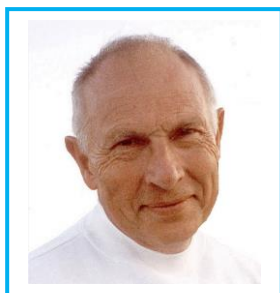
Kustradion, såväl den civila som den militära, har haft förmånen av att ha välutbildade radiotelegrafister som arbetat rutinerat men ändå flexibelt, inte minst i svåra situationer såsom sjöräddningsfall. Utan tvivel har den moderna tekniken betytt mycket för funktionen men det är ändå den mänskliga länken med sin lokalkännedom som varit viktigast.

Radiotekniken utvecklas ständigt och här har Sverige ofta varit världsledande och marinens kust-radiostationer har moderniserats i takt med denna utveckling. Framför allt satellittekniken har lett till att den handelsmaritima radiotjänsten automatiserades med GMDSS, "Global Maritime Distress and Safety System", ett nordiskt initiativ, och då behövde fartygen inte längre egna radiotelegrafister. I GMDSS ingår NAVTEX, "NAVigational TEXt messages", en svensk produkt för att på långväg skicka navigationsvarningar. Datatekniken har allt mer gjort sitt intåg och så gott som helt tagit över meddelandehantering. Kustradioexpeditionerna har därmed förlorat sin utpräglade karaktär: nu är det datorer, monitorer, tangentbord och tyst!

Redan för 50 år sedan hade marinförvaltningen tankar på att lägga all kustradiotrafik i en gemensam radioexpedition, då tänkt på Ruda radio. Detta gick inte med dåtidens teknik och brist på förbindelsemöjligheter. Efter 50 år förverkligades tanken och Tingstäde radio finns inte längre. Dess utrustning lever dock kvar till nytta för MaRa, Marinens Radio, som har sändar- och mottagarresurser över hela landet inklusive gotländska "sorkar", kommenderade till fastlandet. I Tingstäde finns även en NAVTEX-sändare till fromma för den civila sjöfarten.

Vi tackar dem som hjälpt till vid skrivandet och firandet av Tingstäde radios 100 år dvs Krigsarkivet, Tingstäde Hembygdsförening, Tingstäde försvarsmuseum, Gotlands tidningsmedia, tekniker och personal vid SAE, marinbaser samt många andra.

Varmt tack till Arne Ahlström för sammanställningen.

 Carl-Henrik Walde, chef för FMVs marina telekombyrå 1974-1982 och för dess försvarsgrensgemensamma radiobyrå 1982-1989.

Inledning

Detta dokument har tillkommit av ett enda skäl, nämligen att det för exakt 100 år sedan, den 10 december 1912, marinens kustradiostation i Tingsstäde öppnade för trafik. Dessvärre finns stationen sedan år 2000 inte kvar med sina ursprungliga uppgifter, men lever kvar i minnet bland alla de som arbetat i stationen, hos de otaliga personer, organisationer och myndigheter som tagit del av stationens olika tjänster men även hos lokalbefolkningen i Tingsstäde och hela Gotland.

Stationens roll under sjöräddningsinsatser är kanske det mest bestående minnet för alla som själva eller genom anhöriga varit berörda.

Som källmateriel för detta dokument har använts delar av innehållet i boken "Svenska marina kustradiostationer," där bl a militärhistorikern Bengt Hammarhjelm medverkat, siste stationschefen Anders Säboms tillägg i samma bok samt detta dokumentets författares egna forskningar.

Gotlands Allehanda (GA) har givet tillstånd till att den mängd tidningsurklipp av artiklar och bilder som finns vid Tingsstäde försvarsmuseum men även vid Tingsstäde hembygdsförening får användas i dokumentet. Därtill kommer tidningsurklipp m m från f d personal/Wärffs vid stationen. Sammantaget innebär detta att dokumentet, förutom redovisning av personal och teknik, även visar hur det civila samhället och då naturligtvis framförallt hur gotlänningarna nyfiket försökt följa och rapportera om det som har hänt vid stationen under hela dess livstid.

Svenska flottans pionjärer

Marconis uppfinning av radion och hans lyckade försök 1895 blev snabbt kända i hela världen.

Personer i den svenska flottan förstod tidigt att detta skulle kunna bli en revolutionerande möjlighet att kunna kommunicera mellan fartyg men även mellan fartyg och land, hittills hade man varit hänvisad till optiska signalmedel av typen morselampa och semaforflaggor.

Redan 1901, inför flottans höstmanöver, fanns det radiostationer installerade ombord på några mindre båtar och en trevande försöksverksamhet startade. Några utbildade tekniker och telegrafister fanns då inte i flottan utan man var hänvisad till fabrikantens anvisningar. Huvudansvaret för införandet av radiotekniken inom flottan kom att läggas på Kungl. marinförvaltningens (KMF) torpedavdelning. Genom rekrytering av välutbildade personer inom KMF och genom stöd från fabrikanten (AEG) så kom man snabbt igång med utbyggnaden. Två personer vid KMF kom att få den allra största betydelsen för den tidiga utbyggnaden, nämligen den unge kaptenen Charles Leon de Champs och civilingenjören Ragnar Rendahl, den senare rekryterad från AEG i Berlin 1908.

de Champs föddes i Stockholm 1873 med rötter i en uradlig släkt från Nederländerna. Hela hans liv kom att inriktas mot svenska flottan och redan 1893 var han underlöjtnant vid Karlskrona

C L de Champs, KrA

örlogsstation. Efter studier vid KTH i Stockholm fick han anställning vid Marinförvaltningens artilleriavdelning, för att 1901 flytta över till torpedavdelningen där han blev huvudhandläggare för införandet av gnisttelegrafitekniken inom flottan. Efter misslyckade kontakter med Marconi kom det tyska företaget AEG att under lång tid vara huvudleverantör av gnisttelegrafmateriel till Sverige. de Champs blev kvar vid KMF fram till 1908 då han blev kommenderad som marinattaché i Tokyo. Förutom hans stora pionjärinsats för gnisttelegrafen utarbetade han också ett nytt system mot obehörig forcering av krypterade meddelanden inklusive erforderlig apparat för detta. Han slutade sin karriär i flottan med att bli utnämnd till

Sveriges första chef för marinen, 1936-1939.

Foto; KrA

Ragnar Rendahl var född i Karlstad 1878 som son till en kyrkomusiker. Hans stora intresse var teknikområdet och efter studier vid KTH i Stockholm flyttade han till Berlin, där han vid 22 års ålder avslutade studierna som civilingenjör och anställdes vid AEG som laboratorieingenjör.

1903 utnämndes han till chef för den verksamhet som omfattade utvecklingen av trådlös telegrafi. Genom leveranserna till svenska flottan kom han i kontakt med de Champs och blev 1908 anställd vid KMF i Stockholm som specialingenjör vid torpedavdelningen.

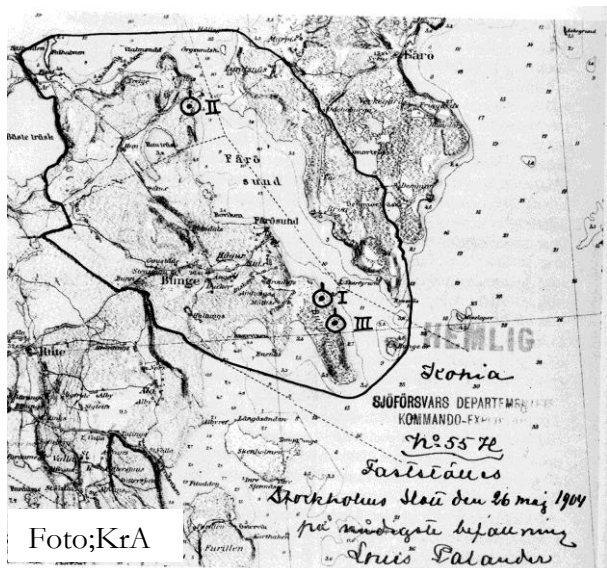
Rendahl med sin höga kompetens kom att bli en nyckelfigur vid den fortsatta utbyggnaden av gnisttelegrafitekniken inte bara inom flottan utan under hela 1910-talet som rådgivare åt Tele-

grafstyrelsen, som startat sin utbyggnad av egna kustradiostationer bl a i Göteborg, Vaxholm, Härnösand, Karlsborg och Boden. Rendahl var förutom elektroniker en skicklig mekaniker, i brist på hanterbara mastkonstruktioner med höjder på 50-100 m, konstruerade Rendahl en egen mast som har använts ända in i vår tid. Tingstäde radio hade exempelvis en sådan mast under flera decennier i sin antennenläggning.

Rendahl får räknas som en av de verkligt stora pionjärerna inom svensk radiohistoria, han hedrades med inval i Kungl. Örlogsmannasällskapet 1919 och senare i Ingenjörsvetenskapsakademien 1920.

Perioden 1902-1912, före etableringen i Tingstäde.

Vid sekelskiftet 1900 ökade den politiska spänningen i Europa, inte minst i Östersjöområdet med misstänksamhet mellan Tyskland och Ryssland. Svenska flottan hade redan 1902 installerat gnisttelegrafiutrustningar på flera fartyg, men man saknade möjligheten att kommunicera med förband i land. Beslut togs då på högsta nivå att skyndsamt upprätta tre landbaserade gniststationer nämligen i Karlskrona på Kungsholmen, vid Oscar-Fredriksborg på Rindö och vid flottans batterier i Fårösund.

Foto; KrA

Vid denna tid, 1902, bildades också kustartilleriet som en del av sjöförsvaret. Detta innebar för Gotlands del att den första gnisttelegrafstationen kom att hamna vid 2.kustartilleribatteriet vid Norra gattet i Fårösundet. Personalen med kaptenen Nils Bille i spetsen fick uppdraget att bygga upp stationen utifrån de anvisningar och materielleveranser som kom från KMF. Detta måste ha varit en näst intill omöjlig uppgift då utbildning på utrustningarna i stort saknades. Den 27 juli 1903 fick chefen för kustartilleriet order att klargöra stationen för trafik med Oscar-Fredriksborg, men bemanning till batteriet och gniststationen anlände först i början av 1904, samtidigt utbröt det rysk-japanska kriget och kravet på stationen skärptes. Trafikproven med Oscar-Fredriksborg var till stor del misslyckade och detta noterades naturligtvis av ansvariga i KMF.

1905 inspekterade de Champs stationen mottagen av kaptenen Bille, resultatet blev en ilsken rapport till KMF där de Champs räknade upp ett antal brister både i installationen och verksamheten som riktades mot Bille och kustartilleriet. Detta utlöste ett praktgräl mellan KMF/de Champs och chefen för kustartilleriet som tog kapten Bille i försvar och som tyckte att rapporten bidraget

Foto: okänd

Kapten N W Bille
Foto:KrA

Amiral Louis Palander
af Vega Foto:KrA

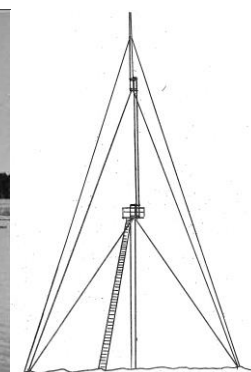
till ”att slå split mellan kustartilleriet och flottan”. Detta utvecklades så småningom till att de Champs chef, kommendören och friherren Dahlgren, instämde de Champs till krigsrätt! Efter diverse konfrontationer lades ärendet ned.

Gniststationen vid Fårösund värderades så högt av den marina ledningen att högsta chefen för Sjöfartsdepartementet, amiralen Louis Palander själv besökte stationsplatsen 1904 för att få en

egen uppfattning om verksamheten, som endast fungerat sporadiskt sedan etableringen.

Denne Palander af Vega, som bl a varit fartygschef på Nordenskjölds fartyg Vega adlades för den insatsen. Stationschef för anläggningen vid Norra Gattet var kustartillerikaptenen Nils Wilhelm Bille som oförtjänt fick bära skulden för alla problem med verksamheten som de Champs rapporterade till sin chef i KMF.

Rysk-japanska kriget ebade ut och kravet på gniststationerna sänktes, för Fårösundstationens del var den från 1906 bara öppen under sommarperioderna. Däremot skedde nu en stor förbättring av antennanläggningen och en ny mottagare från AEG modellår 1906 tillfördes liksom dynamomaskin med fotogenmotor. Dagliga förbindelser kunde nu genomföras både till Karlskrona och Stockholm och Oscar-Fredriksborg. Trots dessa framsteg ansåg KMF att Fårösundstationen var ett provisorium och att en ny plats skulle regognoseras.

Norra Gattet. Bild till vänster tagen från trolig stationsplats mot gattet, foto C.H.Walde.

Bild i mitten visar stationsplatsen sedd från sundet. Mast kan anas till vänster om kummel, foto KA3.

Bild längst till höger visar skiss på 45 meter hög trämast som fanns på platsen.

J. 237.
 D. H. 988. Ink. till Västschotts
 vid Flottans Station i Stockholm
 Civilexp. d. 26 JUL. 1906
 Ink. till K. Sjöförsvarsdirektat
 Kommando-Expedition
 27 Maj. G 4
 Ink. till K. Marinförvaltningen
 den 13 Maj 04
 D. H. 98. S.
 189/04 Rapport o. 697.
 ägves de enligt Generalen den 12/5 af den
 14 dennes förtagna försiken, att apparat gnist
 signalförbindelse mellan Oscar Fredriks berg
 och Långsunds gnist signalstationer.
 S. 20/5. 04. Tj. Skrif. till. H. S. 1. 1. 1. med rapporten.
 D. 3/5. 04. Förrättare för afdelningen.
 Marinförvaltningens
 Expeditionsdelning.
 86-86
 Mätning af stationens givareappa-
 rat förtogs lördagen den 30 April, hvilken
 gaf till resultat: jordspule $3\frac{1}{4}$; grenspule
 $2\frac{3}{4}$; $\frac{1}{4}$ väglängd 110 meter.
 Därefter förtogs inreglering af stationens
 mätning apparat.
 Skändagen den 2 Maj:
 Försiken togs sin början kl 10 f.m.
 och fortsattes enligt Kungl Marinförvaltningens
 program.
 Mätning apparaten inreglerades
 för största möjliga känslighet. Mätningss-
 pularnas längder varierades omkring de
 beräknade, för hvar tredje mätningperi-
 od så att under dagens lopp alla sam-
 lika längder blifvit använda.
 För hvar tredje period (given) in-
 drades gnistlängden inom passande
 gränser.
 Försiken afbröts kl 4 e.m. utan att
 någon förbindelse med Oscar Fredriks berg
 erhöles.

Del av de Champs rapport från hans besök vid 2.batteriet i maj 1904. Foto:KrA

I Tingsstäde påbörjades 1903 byggandet av en ny fästning som skulle stå klar 1908, detta väckte stort intresse inom flottan/KMF och 1910 togs beslutet att den nya gniststationen skulle etableras där. Därigenom hade man funnit en plats som också gav skydd mot fiendtlig bekämpning. Dessvärre blev fästningsbygget försenat, det dröjde ända till 1912 innan flyttning kunde ske.

Noteringar/klipp ur bl a Gotlands Allehanda/Tidningar, förkortas försettningsvis GA.

Tillstånd för användande har 22 okt 2012 givits av chefredaktören Ulrica F. Ingelmark.

Notisar/kommentarer märkta AA är författarens egna kompletteringar.

16 april 1909/GA.

Gnisttelegrafstationen i Fårösund kommer troligen inom snar framtid, enligt vad vi inhämtat, att förflyttas till Tingsstäde. Fortbefälhavaren kapten S.Gyllenkrok är f.n. sysselsatt med att göra kostnadsförslag rörande den tilltänkta stationen vid vilken kommer att anställas en signalunderofficer och tvänne signalister.

11 juni 1909/AA

Fr o m sommaren detta år beordrades namnbyte på flottans stationer, för Gotlands del till "Gotlands gniststation"

2 september 1909/GA.

Kostnadsförslag angående flyttning av gnisttelegrafstationen från Fårösund till Tingsstäde – totalkostnad 20.350 kronor. Kostnad för uppförande av bostad för gnistpersonalen jämte uthus och stationshus – totalkostnad 17.650 kronor.

16 november 1910/GA.

Till inkvartering av gnistpersonalen vid Tingsstäde gniststation har Kungl. Maj:t förordnat att tre rum och kök i den s.k. förvaltarebostaden därstädes skola tills vidare upplåtas och att dessa för ändamålet iordningställas och repareras för en kostnad av 300 kronor.

27 oktober 1911/GA.

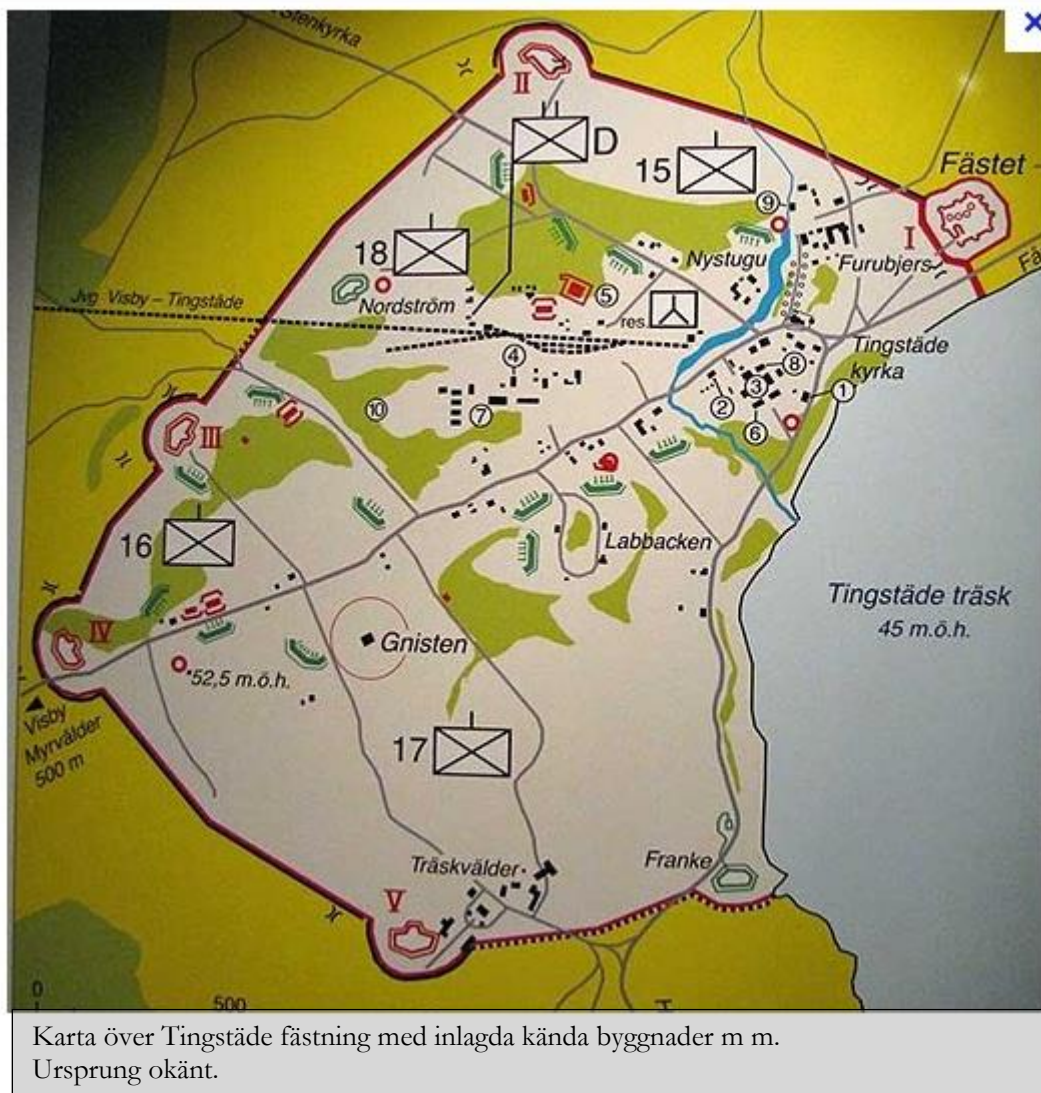
Den gotländska gniststationen som numera flyttats från Fårösund till Tingsstäde har samtidigt inrättats efter ett delvis nytt system med s.k. "Tönende funken" eller samma system som är installerat å flottans fartyg och gniststationen i Göteborg. Stationens räckvidd har även väsentligt vidgats. För övrigt är, som chefen för marinförvaltningens torpedavdelning kommandörkapten J.G.Ekelund framhållit i ett samtal med en tidningsman, *"räckvidden är ett så tånjbart begrepp om natten t.ex. kommer man upp till omkring 50% större räckvidd än om dagen och likaså kan man komma längre mulna dagar än klara beroende på att solstrålarna ha ett stort inflytande på de elektriska vågorna."* Å Karlskronastationen skola motsvarande moderniseringsarbeten som nu utförts i Tingsstäde vidtagas under tre veckor fr.o.m. 1/11 då stationen hålles stängd för allmänheten.

(Denna påstådda flytt måste i så fall ha skett till en provisorisk lokal i Tingsstäde, AA kommentar)

13 juli 1912/GA.

Tingsstäde gniststation.

Signalmasterna vid denna station kommer att utföras enligt allra nyaste system. Den kommer nämligen att bestå af tre stålörsmaster, som hvardera får en höjd af 50 meter. Militärbefälhavaren utreser om tisdag till Tingsstäde för att bese anläggningarna därstädes och åtföljes därvid af fortifikationsbefälhavaren kapten S. Gyllenkrok.

6 september 1912/GA.

Gniststationen i Tingstäde kommer nu under de närmaste dagarna att färdigmonteras och iordningställas för sitt ändamål. Arbetet härmed utföres av tjänstgörande elektroingenjören hos marinförvaltningen Ragnar Rendahl, som jämte två montörer i dag hitkommit och i förmiddags tillsammans med fortifikationsbefälhavaren S. Gyllenkrok utreste till Tingstäde.

18 november 1912/GA.

Gniststationen i Tingstäde hade på fredagen förbindelse med en norsk station på Spetsbergen. Då avståndet från Tingstäde till Spetsbergen är omkring 300 geografiska mil eller ungefär lika långt som härifrån ned till mitten av Saharaöknen förstår man vilken väldig aktionsradie stationen i Tingstäde äger.

10 december 1912 Äntligen på "rätt" plats i Tingstäde

Denna dag fick stationens första chef, korpralen 346 Nilsson, sin instruktion där det bl a bestämdes att han skulle hålla öppet dagligen mellan kl 1000 och 1200 och mellan kl 1400 och 1600.

Bemanningen utgick ur 6.matroskompaniet vid flottans station i Stockholm. Stationen var underställd fortifikationsbefälhavaren S. Gyllenkrok, något annat befäl fanns ännu inte på plats.

Tekniskt hade den gamla gnistsändaren bytts ut mot en sk "Tönende funken" som ansågs överlägsen den tidigare sändaren.

10 december 1912

Den nya radiostationen vid Tingstäde fästning invigs!

Andra stora händelser 1912:

Titanic går under
Raoul Wallenberg föddes
August Strindberg avlider
Gustaf Dalén får Nobelpriset i fysik
Olympiad i Stockholm med Japan som försvann!

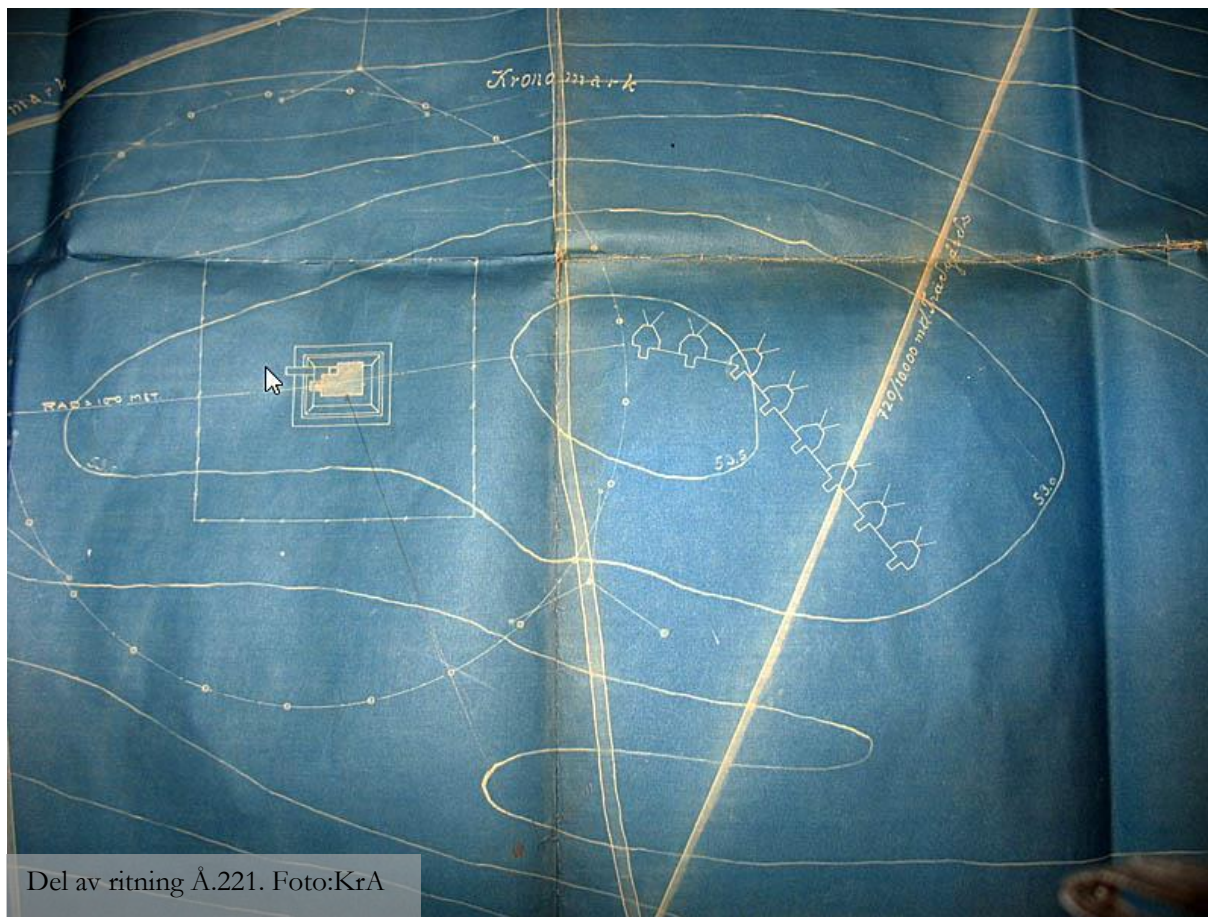

14

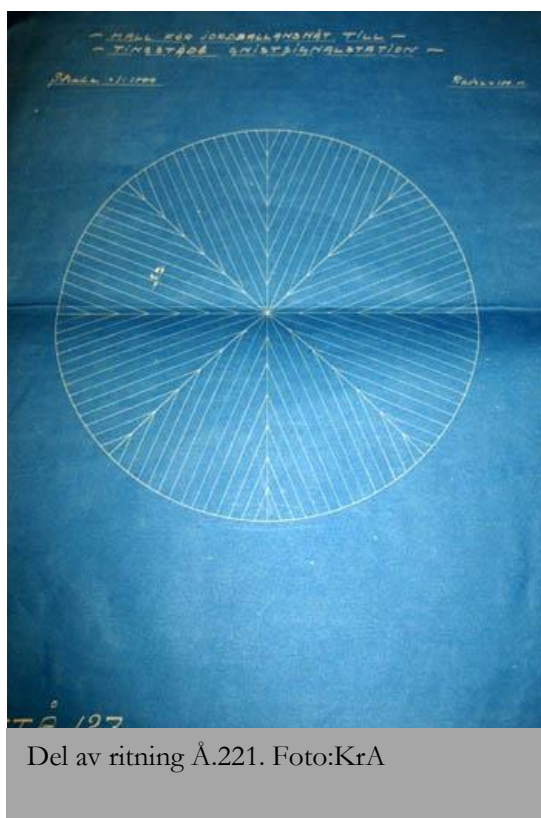
Tjänsten vid stationen tycks ha skötts bra, vilket framgår av rapporter från kustflottan. 1913 hade man god förbindelse med torpedkryssaren "Örnen" som låg vid Simpnäs i Roslagen. Det framgår också i "1913 års berättelse över gnisttelegrafin" att Tingstäde 1912 hade en räckvidd på 800 km under dagen och det dubbla under natten. Man utnyttjade våglängderna 600 och 800m.

Foto från ; KrA

Del av ritning Å.221. Foto:KrA

Del av ritning Å.221. Foto:KrA

Övre bild visar översiktligt stationens in-placering i terrängen.
Bild till vänster visar jordnätet som var infäst på cirka 5 m höga trästolpar.
Bild nedan visar stationsplatsen inkl bostaden längst bort.

Stationsplatsen med bostadshus. Foto: okänd Stenströms arkiv.

stationen och bostaden vid Tingstide radio, 1920-tal ? Pärm 11
Tingstide Hembygdsförenings arkiv

Till korpralen vid 6:e matroskompaniet N:o 346 Nilsson.

I N S T R U K T I O N.

Följande instruktion skall af Eder följas under den tid, Ni
tjänstgör å Gottlands gniststation:

1. Under Edert uppehåll i Tingstäde står Ni tills vidare närmast under befäl af Fortifikationsbefälhafvaren på Gottland.
2. Gniststationen med all tillhörande materiel skall af Eder noggrant vårdas och tillses.
3. Stationen skall af Eder påpassas, för mottagande af meddelande, söckendagar mellan 10 f.m. och 12 m.d. samt 2 e.m. och 4 e.m.
4. Skulle något haveri å någon af gniststationen tillhörande materiel uppkomma, skall anmälan därom ofördröjligen göras till Torpedafdelningen, Marinförvaltningen, Stockholm. Sådan anmälan bör om möjligt göras medelst gnist öfver Oscar Fredriksborgs eller Stockholms gniststationer.
5. Tjänstgöringsreglementet för marinen tillhörande gniststationer skall följas. Särskildt påpekas att all privat signalering är absolut förbjuden.

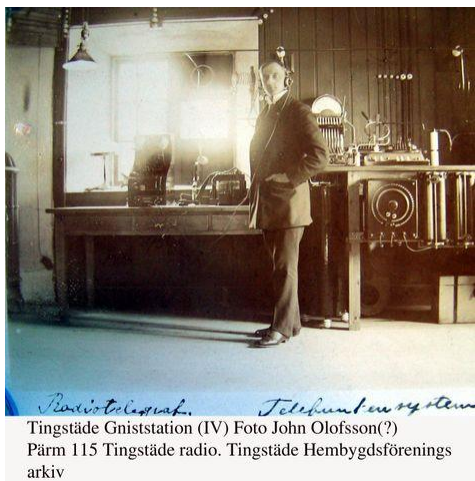
Stockholm den 16 december 1912.

För Kungl. Marinförvaltningen

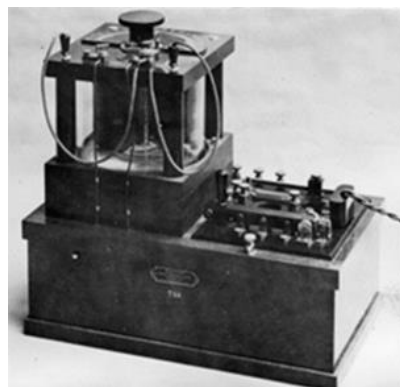
J. G. Freund

Neu Hammerstein

Gnisttelegrafmateriel som bör ha funnits i stationen i samband med invigningen.

8 kW tonstation "Tönende funken" AEG, långvåg

Hörmottagare m/06 AEG
Fotograf okänd.

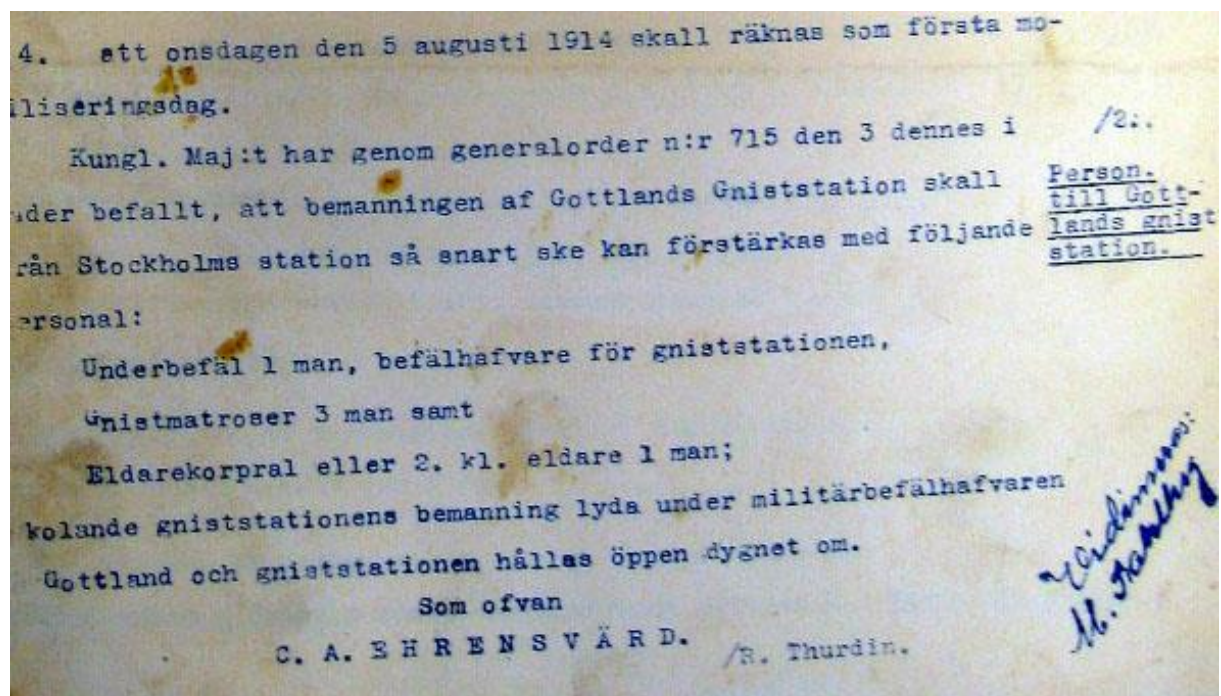
Äldre bild som bl a visar infästningen av jordnätet på stolpar och en "Rendahlsmast" till vänster. Foto från L G Stenströms samling, fotograf okänd.

1914 1.a världskriget ett faktum/GA.

Den 3:e augusti anbefalldes mobilisering på hela Gotland. Sjöförsvarets kommandoexpedition beslöt att Gotlands gniststation skulle förstärkas och underställas militärbefälhavaren. Till ny stationschef och uppbördsman utnämndes underofficerskorpralen 62 Gustaf Erikson. Till sin hjälp fick han tre korpraler samt en matros. Stationen skulle hålla öppet dygnet runt från 7 september. Trots dålig antenn inledningsvis fungerade stationen bra, exempelvis rapporterades god förbindelse med en ubåt vid Dalarö i juli och med pansarkryssaren "Fylgia" som besökte norrlandskusten bl a upp till Bjuröklubb.

En ny uppgift för stationen var att avlyssna chiffritelegram mellan krigförande fartyg. Någon egentlig radiospaning och chifferforcering ingick dock inte i uppdraget.

Del av mobiliseringsorder berörande Gotlands gniststation och dess kommande bemanning.
Foto: L G Stenström från KrA.

Chefen
för
Matroskompaniet

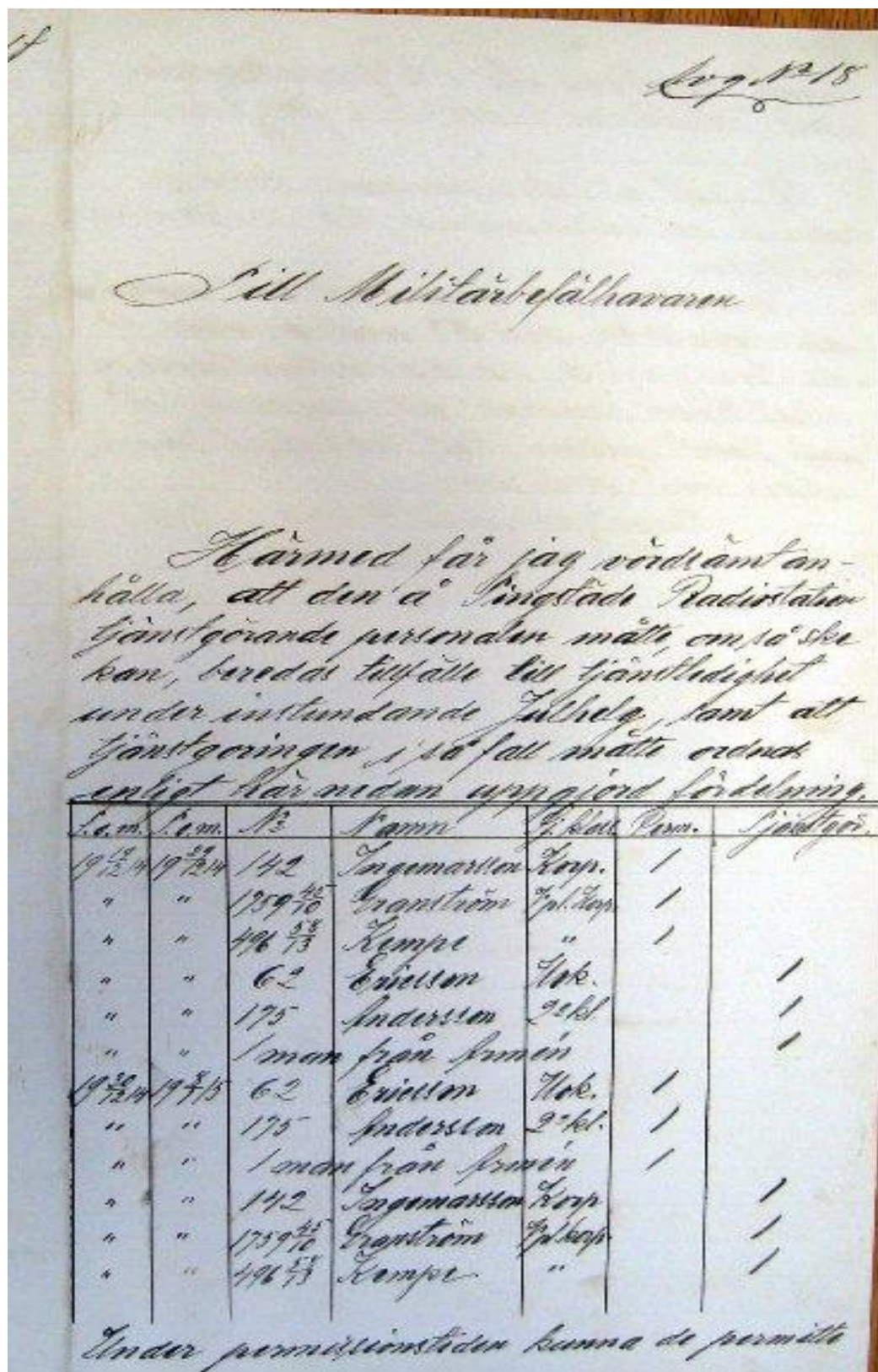
Förslag
Förteckning

M.C. N. 4 Ans. 1. Form. 20.
(S. 213 c.)
Pastställes x)

över det manskap, som är kommenderat å **H. M. *Gottlands***
grietetation från och med den ***augusti*** 1914.

Stat eller yrkesgren	Tjänstbarhetsklass	Kompani	N:r	N a m n	Stat eller yrkesgren	Tjänstbarhetsklass	Dag för senaste uppflyttring i tjänstbarhetsklass	Kurs, som bör genomgå
		<i>Ulriks</i>	<i>496</i>	<i>58</i>	<i>Stempe</i>	<i>Enieter</i>	<i>K</i>	
			<i>1759</i>	<i>45</i>	<i>Granström</i>	<i>---</i>	<i>K</i>	
				<i>istället för</i>				
			<i>6te nr 2</i>	<i>Lindberg</i>	<i>Enieter</i>	<i>2:te</i>		
			<i>---</i>	<i>163</i>	<i>Flenman</i>	<i>---</i>	<i>2:te</i>	
<i>Stockholm den 18. augusti 1914</i> <i>Carl G. Carlsson Främre</i>								

Foto: L G Stenström handling från KrA.

Brev från stationschefen till militärbefälhavaren Gotland med förslag till personal för tjänstgöring under julhelgen 1914. Foto: L G Stenströms samling, ursprung okänt.

1912 Bostäder för personalen/AA

Några speciella bostäder för personalen fanns inte inledningsvis, utan man blev hänvisad till övervårningen i den s k "förvaltarvillan" i samhället för att sedan flytta till krigssjukhuset.

Resultat
erhållna vid provning den 20 sept 1915

Temp	Nr	Namn	Fam.b.	Ämne	Bed	Placering	Del	Andr	Prätt. på annat	Bedrag
Gm.s	62	Eriesson	Ueb.	Synda	3 ^m	361	5	6.9	110	10
"	142	Torgemansson	Lop.	"	"	380	—	—	128	10
"	75	Blomqvist	"	"	"	387	9	6.9	111	10
"	205	Rundström	2 ^{de} kl.	"	"	252	15	2.13	74	6
Tpl.	25 ²³⁸ 14	Berglund	vpl.	"	"	350	13	2.13	108	10

Samtliga utom Gm.s 205 Rundström berättigade till premie.
**) Ej fört genomgått någon fullständig kurs*
Tingstade den 20 sept 1915
Ueb 6-62 Eriesson
Bef. för gnr. stationen

1915-09-20

Från Stenströms
fotosamling

Resultat månadsprov sept 1915

17 mars 1915/GA.

Gniststationen på Gotland.

Till uppförande av bostadshus med tillhörande uthus för gnistpersonalen vid Gotlands gniststation begär marinförvaltningen Kungl. proposition. Kostnaden beräknas till 11.500 kr.

10 april 1915/GA. Gniststationen på Gotland.

Någon lämplig bostad har inte stått att erhålla i Tingstade för personalen vid gniststationen på Gotland. Arméförvaltningens fortifikationsdepartement tillstyrker därför att en särskild byggnad uppföres.

Vid den här tidpunkten diskuterades vilken myndighet som skulle vara huvudman för samtliga kustradiostationer, det lutade väldigt mycket mot att Telestyrelsen skulle få det uppdraget.

I avvaktan på beslut tog Telestyrelsen initiativet och författade följande skrivelse 1916:

V.F.M.

angående bostadshus vid Tingstade radiostation.

För att till den stundande vintern kunna bereda drägliga läkaler för personalen vid Tingstade utan att överskrida det Åt telegrafverket anvisade anslag Å 40.000 kronor samt utan att föregripa Kungl.Maj:ts blivande beslut angående, huruvida radiostationen därstädes skall komma att fortfarande tillhöra marinen eller överlämnas Åt telegrafverket, föreslås, att därstädes uppföres en villa, i huvudsaklig överensstämmelse med den Å bifogade ritningar angivna kommissarie-villan Å Hemeån, vilken villa torde kunna uppföras för omkring 30.000 kronor och medhinnas före vinterns inbrott.

Därest radiostationen kommer att överlämnas till telegrafverket, bygges sedermera ytterligare en villa, inrymmande dels 4 rum och kök, vilka uthyras till 3 ogifta telegrafister med hushållerska, dels ock 3 rum och kök, som ~~utlyses~~ upplåtas till en gift telegrafist. Intill dess denna villa uppförts, kunna telegrafisterna inrymmas i den för kommissarien avsedda bostaden. Vid mobilisering får, sedan båda villorna uppförts, lotslöjtnanten använda två av kommissariens rum samt bevakningschefen 4-rumslägenheten, och de ogifta telegrafisterna få inhyra sig hos den gifte telegrafisten.

Foto från KrA

Så här avspänt kunde man också ha det som "gnist". Bilden från Oscar Franzéns fotosamling i Tingstade hembygdsförenings arkiv.

auk. Nr 112

Oscar II 15/5 1917

Guiststjärnan

Tringstade gu. stat.

Tringstade gu. stat. skötes illa: ofta delig påpassning, både på dagen och på natten (kortare tärnar rygas oförderliga) numera kräves betydligt större kraft än för m. åren för att komma fram till Tringstade och få svar, slagningen är ofta usel, ton här stationen nästan fallrig. Överingen för guiststjärnan i både slagning och mottagning, förklarar reglementen (Signalbok med tillägg o.s.v.) och en noggrannare tillsyn över att stationen skötes förderligt rygas således av nöden.

Förbättras icke snart stationens skötsel kommer jag att anmäla förhållandet till stationsbefälsvergen och militär myndigheterna på orten med begäran om bestraffning och kontroll.

H. M. "Oscar II" d. 15/5 1917

E. Björklund

Flaggens guistofficer

Vid den här tiden var militärbefälhavaren på Gotland chef för såväl arme- som marinmyndigheterna inklusive gniststationen vilket bäddade för konflikter mellan olika intressen. Bl a fick stationen i uppdrag att avlyssna och sammanställa krigsnyheter från tyska och franska radiosändare.

Dessutom hade gniststationerna fått i uppgift att kommunicera med de engelska flygbåtar som fått tillstånd att flyga över svenskt territorium. Dessa uppgifter störde övrig verksamhet och resulterade bl a i ett skarpt brev från gnistofficeren på

”Flaggens” fartyg Oden II, se föregående sida.

När dessa konflikter bedömdes som för stora bestämde Sjöförsvarets kommandoexpedition att gnisttjänsten skulle ställas direkt under marinstaben samt att bemanning, utbildning och vård skötas genom flottans befälhavare i Karlskrona.

Vykort till radiotelegrafisten Oscar Franzén minfartyget ”Clas Flemming”, från George på pansarbåten ”Manligheten”, 1917-02-03. Fotot tillhör Tingstäde hembygdsförening.

Bostadsfrågan finner sin lösning.

Trots att huvudmannaskapet för gniststationen ännu ej var klart lät Telestyrelsen uppföra en villa i anslutning till gniststationen, den stod färdig hösten 1917 och genom ett avtal av den 21 december samma år blev den tillgänglig för marinens personal. Detta var en höjdpunkt för personalen som i fem år tvingats utnyttja bostäder av låg kvalitet inom Tingstäde samhälle, i ett fall med vägglöss. Till vänster en bild på den sk ”radiovillan”.

Foto:AA handling från KrA

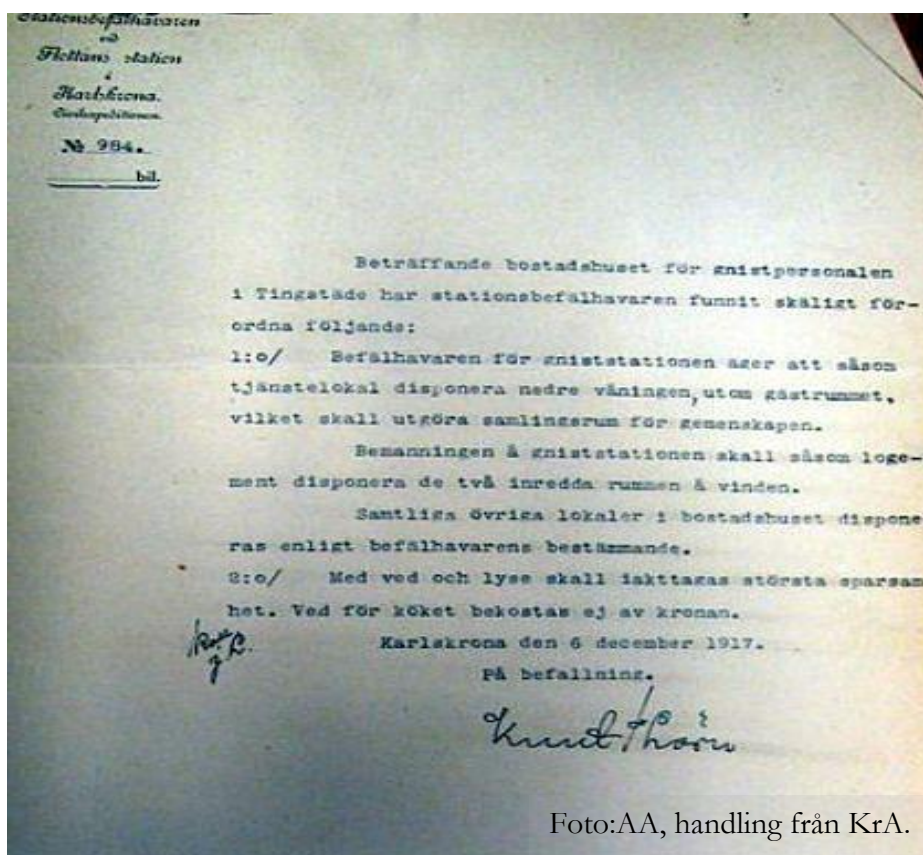
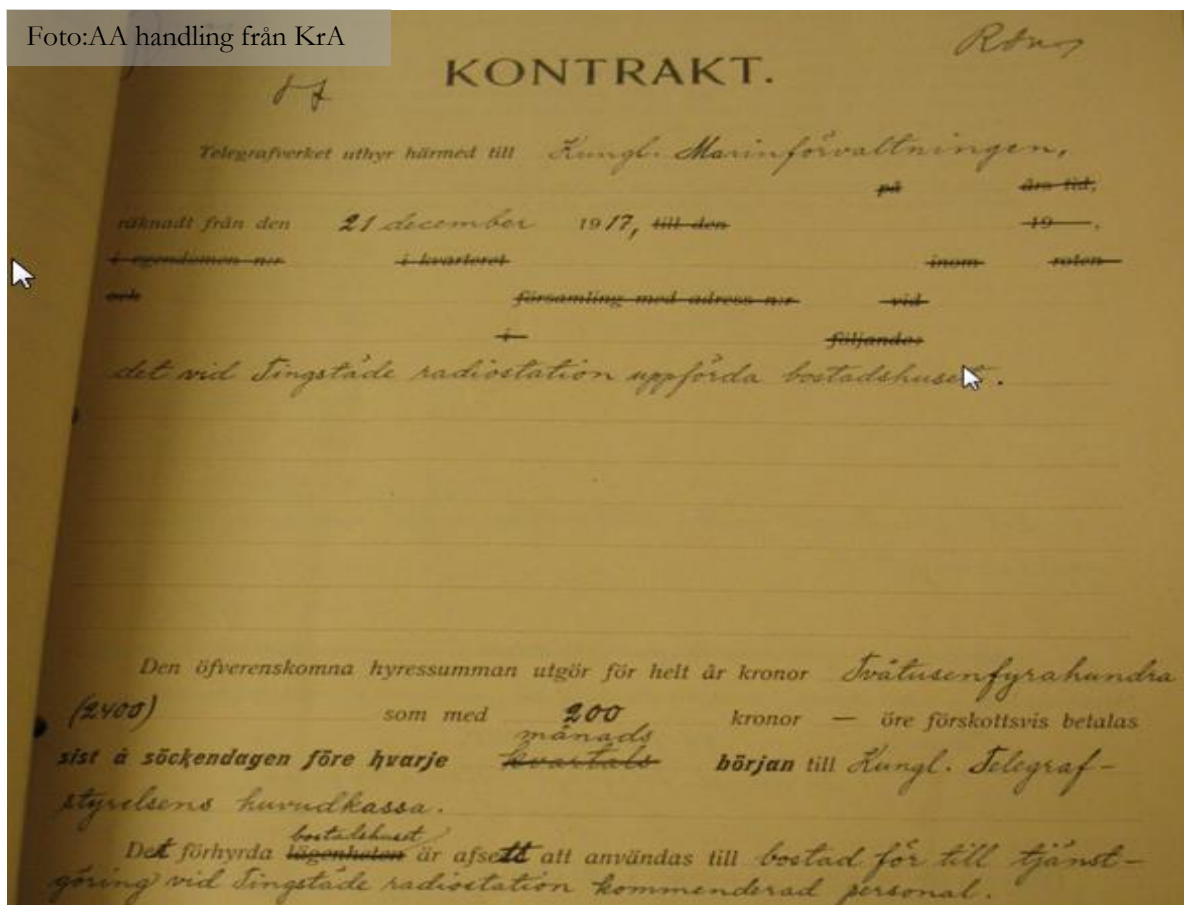

Foto:AA, handling från KrA.

30 april 1918/GA.

Personalen vid Gotlands Gniststation i Tingstäde anholder i skrifvelse till Kungl. maj:t om förhöjning af nu utgående traktamente med 1 krona per man och dag från och med 1 april 1918. Ansökan motiveras med levnadskostnadernas stegring, som gör att personalen endast med personliga uppoffringar kan bestrida mathållningen.

Stationsbefälhafvaren vid flottans station i Karlskrona, som infordrat yttrande från stationskontoret, hvilket finner bifall till framställningen vara rätt och billigt, tillstyrker likaledes bifall till ansökan.

Oscar Franzén och Jakobsson, två av "gnistarna" vid Tingstäde gniststation 1918.

Bilden från Oscar Franzéns fotosamling som finns i Tingstäde hembydsförenings arkiv.

Foto:Bruzelius, Visby

Franzén var född 1895 i Illinois, USA, anställdes vid svenska flottan 1910 och blev kvar där till 1919. Under två år var han telegrafist vid Gotlands gniststation/Tingstäde radio. Slutade sin karriär som både järnvägs- och poststationsföreståndare i Burgsvik, Barlingbo och Tingstäde.

Uppgifter från Berit Pettersson, Tingstäde hembydsförening.

1918-1919 Kriget slut.

Efter krigsslutet följde oroligheterna i Ryssland som övergick i revolution och med befrielsekrig i Baltikum, beredskapen vid gniststationen var fortfarande hög. I all denna oro fick stationen tillstånd att utväxla radiotelegram mellan Reval (Tallin) och Libau (Liepāja)

Bild av äldre radiobunker. Fotograf okänd.

Afskrift.

1919 den 18 februari.

Kungl. Sjöförsvarss-

Departementet.

Kommando-Expeditionen.

N:o 186.

Ink.K.Telegrafstyrelsen

19 Febr. 1919.

R

A 215

Anm. Å Radiobyrå
pl. 21 Febr. 1919.

Sk. Lott. bol.

Int. byrå i Bern

Lg.

Till

Kungl. Telegrafstyrelsen.

Kungl. Maj:t har i nåder befallt,

att Tingstäde gniststation skall öppnas för allmän korrespon-
dens från och med den 15 nästkommande mars, skolande stationen
tills vidare hållas öppen dygnet runt, samt

att utan hinder av ovanstående föreskrift ångfartygsaktiebola-
get Gotlands med gnist försedda ångare, vilka trafikera traden
Gotland - fastlandet, skola äga rätt att redan före nämnda tidpunkt
utväxla gnisttelegram med Tingstäde gniststation.

Vilket jag härmed har äran meddela.

Stockholm den 18 februari 1919.

Erik Palmstierna.

/Otto Lybeck.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

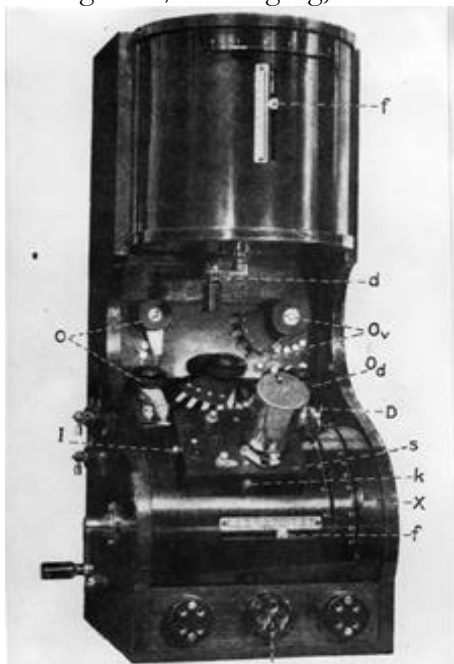
[Signature]

Foto:AA, handling från KrA.

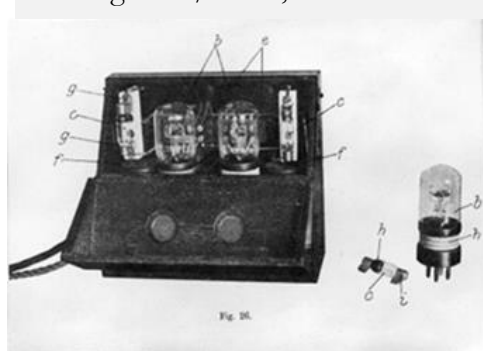
Den 18 febr 1919 beslöt Kungl. Maj:t att Tingstäde gniststation skulle öppnas för allmän korrespondens med den civila stationssignalen SAE, den 5:e i ordningen av civila stationer i Sverige.

1915-1918 Nya mottagare under införande/Foto: AA från beskrivningar.

Mottagare m/16 Långvåg, AEG

Mottagare m/17-18, AEG

11 augusti 1919/GA. Ersättning till Tingsstäde personalen.

Kungl. M:t har bemyndigat Marinförvaltningen att såsom ersättning till personalen vid Tingsstäde gniststation för ett extra arbete utbetala ett belopp av 40 kronor.

11 mars 1920/GA. Anbud björkved.

Anbud å 80 kbm björkved skola skriftligen vara inlämnade till befälhavaren för Gotlands gniststation Tingsstäde före den 16 mars. Veden bör vara vinterhuggen och kunna levereras före juli månads utgång. Närmare upplysningar lämnas av undertecknad.

Tingsstäde den 11 mars 1920.

Befälhavaren för Gniststationen Tingsstäde/*Th A Thörnblad*.

12 juni 1920/GA. Tingsstäde radiostation till telegrafverket!

Kungl. M:t har bestämt, att Marinförvaltningen skall – i avvaktan på Kungl. M:ts beslut i anledning av väckt fråga om Tingsstäde radiostations överlämnande till Telegrafverket – till nämnda verk erlagga hyra för bostadshuset vid Tingsstäde.

1920/GA Tingsstäde radio byter huvudman

Den 1 november 1920 hamnade Gotlands gniststation åter under befälhavaren för Stockholms Örlogsstation. I de nya direktiven dyker för första gången upp en **paragraf för hur sjö-nödsanrop skall hanteras**.

Bara några dagar senare kom ett nödanrop från det brittiska fartyget "Baltabor" som gått på grund utanför Liepaja, alla räddades. Tydligt hade Televerkets station i Vaxholm blandat sig i nödtrafiken, detta föranledde ett flera år långt gräl mellan stationsbefälhavarnas chefer, från flottan respektive Telestyrelsen.

23 september 1921/GA. Stark radiotrafik över Tingsstäde.

I en till regeringen insänd rapport lämnar Telegrafstyrelsen en redogörelse för radiotrafikens omfattning under år 1920 vid den för allmän korrespondens inrättade radiostationen vid Tingsstäde på Gotland, som tillhör flottan.

Av denna rapport framgår, att vid Tingsstädestationen utväxlades under fjolåret 1.141 taxerade radiotelegram, innefattande tillhopa 16.373 ord. I denna radiotrafik ingå 51 gnisttelegram, som blivit befordrade till fartyg på havet, samt 1.073 st, som blivit befordrade från fartyg på havet, därav 573 st med 8.544 ord voro adresserade till utlandet. Vidare transiterades över Tingsstädestationen 15 radiotelegram med 431 ord till och från övriga svenska radiostationer.

De ombord på de svenska handelsfartygen inrättade radiostationerna ha även utväxlat en del radiotelegram via Tingsstädestationen. De från hithörande fartyg på denna väg avsända gnisttelegrammen utgöra 163 med totalt 2.003 ord, men de till fartygen avgångna telegrammen endast 7 med 119 ord.

1921 Väderrapporter/AA

Stationen förmedlade avgiftsfria väderrapporter till tyska minsvepare som svepte minfält i Östersjön från kriget.

1922 Stationen byter namn

Tillägget ”gnist” i stationsnamnet försvann på samtliga flottans stationer, det nya namnet blev **”Gotlands radiostation”**.

23 november 1922/GA. Trädgårdsanläggningen.

Trädgårdsanläggningen vid ”Gnisten”, uppgavs i onsdagens tidning, skulle enligt förslaget komma att kosta bortåt 3.000 kr, men det verkliga förhållandet är, att summan icke uppgår till mera än 1.500 kr, varav 500 kr beräknas till markförbättring. Själva förslaget har ännu inte kostat ett öre och ingen betalning har begärts för detsamma. Tidningens meddelare har tydligen hört åtskilligt fel.

1923-1926 Införande av flygradio/AA

Foto: okänd.

Under 1923 tillfördes stationen en flygradio M120 med telefonitillsats plus en ny rörmottagare M124. Utrustningen användes för direkt kommunikation med det nya Flygvapnet och för att stödja den sjöflygtrafik som fanns i Färösund.

1926 öppnades också en tysk kommersiell trafiklinje mellan Stettin och Lindarängen i Stockholm som bevakades av Gotland radio.

1928 Gnistsändarna på väg ut/AA

De nya rörsändarna var enkla att använda, men långt fram i tiden användes gnistsändarna fortfarande med fördel som alternativ vid besvärliga konditioner. Gnistsändarna skapade dock med sin stora bandbredd störningar som påverkade annan trafik. Vid radiotelegrafikonferensen i Washington DC 1928 bestämdes att inga fler gniststationer fick öppnas samt att de som fanns, icke skulle få vara i drift mer än t o m 1934.

I april samma år passerade Nobile's luftskepp Italia över Östersjön på väg norrut, kontakt etablerad med Gotland radio. Ombord luftskeppet fanns radioutrustning från Marconi.

Foto: okänd

24 april 1933/GA. Tingstäde skall slopa gnistsändningen. I flera år har marinförvaltningen gjort framställning om anslag till rörsändare för marinens kustradiostationer i Karlskrona och å Gotland men med negativt resultat. I år har emellertid Kungl. m:t äntligen äskat medel för ändamålet och nu synes äntligen frågan vara bragt i hamn. Statsutskottet har nämligen nu tillstyrkt anvisande av 21.000 kr. för ändamålet.

Frågan är även av en viss betydelse för Gotlands radiolyssnare, för vilka den nuvarande gnistsändningen verkar mycket störande. Båda stationerna, vilka ju äro öppna för kommersiell trafik och utnyttjas i kontinuerlig drift, ha nämligen endast gnistsändare i reserv i händelse av haveri å de ordinarie rörsändarna ävensom vid översyn av dessa. En sak som gör, att frågan nu ej längre kan undanskjutas är, att Sverige anslutit sig till den internationella radiotelegrafkonventionen, vilken förbjuder användandet av gnistsändare å radiostationer från den 1 jan. 1935.

Emellertid torde frågan ej kunna ordnas helt under nästa budgetår, för ett fullständigt ordnande av sändarfrågan erfordras nämligen 43.000 kr., alltså dubbla beloppet mot vad riksdagen nu torde komma att anvisa.

400W KV-sändare m/34 (Foto från beskrivning)
SRA AKL 400/0,2-10 Mhz/A1,A2 o A3

12 april 1934/GA. Ny rörsändare i Tingstäde.

Statskontoret tillstyrker hos riksdagen propositionen om anvisande även i år av 21.500 kr. för anskaffande av rörsändare för marinens kustradiostationer i Karlskrona och på Gotland.

Marinförvaltningen begärde som bekant förra året medel för anskaffande av två rörsändare, avsedda för dessa två stationer. Försvarsministern ansåg emellertid att den för materielanskaffningen i dess helhet erforderliga summan 43.000:- utan nämnvärd olägenhet kunde fördelas på två år och riksdagen anvisade också 1933 endast 21.500:-Rörsändarna äro avsedda att användas i händelse av haveri å de ordinarie sändarna som utnyttjas i kontinuerlig drift hela året. Marinförvaltningen anmärkte särskilt att hittills endast funnits gnistsändare som reserv och att dessa vore i hög grad störande för radiolyssnare i grannskapet. Som emellertid användande av gnistsändare är förbjudet fr.o.m. 1 jan. 1935 föreligger nu ett oundgängligt behov av de begärda rörsändarna sedan Sverige anslutit sig till den internationella radiotelegrafkonventionen som bl a stadgar ovanstående förbud.

1930-1935 Nya händelser vid stationen

- Tyska jättehydroplanet DOX uppträdde över Östersön, Gotland radio erhöll frekvensen.
- Ny kortvågsmottagare modell/30 tilldelas stationen

Foto från beskrivning

- I januari 1931 fick stationen order att under en 14-dagarsperiod avlyssna den tyska kortvågssändaren (160 och 72,64 m) i Swinemünde /nuvarande polska Swinoujście.
- I oktober 1932 räddades 16 fiskare från Burgsvik bl a tack vare radiostationen.
- Sommaren 1933 startade ABA daglig trafik mellan Stockholm och Tingstäde träsk, Gotlands radio biträdde med pejling och vädertelegram.
- 1934-35 levererades nya 400W-sändare, bör ha varit SRA AKL 400
- 1935 skedde det sista namnbytet, nu blev det ”**Tingstäde radio**”

11 juli 1939 Skrivelse från militärbefälhavaren på Gotland till KMF/AA.

Rapport från rekognosering av plats för byggande av ”bombsäkert” skyddsrum för Tingstäde radio. Ett antal platser nämndes bl a Lojsta, Follingbo, Linde och Fridhem-Tofta. Gruppens förslag blev bergsplatan vid Linde kyrka. (Som bekant blev det ej så)

3 kW LV-sändare m/42 tillverkad av SRT, en trotjänare i marinen, blev kvar ända in på 90-talet.

Foto: A. Ahlström

13 oktober 1943 Skrivelse från Chefen VII militärområdet till KMF/AA.

Anhållan om tillförsel av ytterligare kortvågsmottagare då de befintliga (3 st) ej räcker för den passning av frekvenser som är aktuella. Stationen har tvingats låna mottagare ur CM radiobil, vilket inneburit sänkt beredskap för den enheten.

26 mars 1949/GA. Till svärdsman har utnämnts flaggradiomästare Thor Hagman, Tingstäde.

Stationschef 1946 - 1951

10 juni 1950/GA. Radiotelegrafisten fick strängare straff.

Furir Nils Erik Ericsson vid radiostationen i Tingstäde, som av rådhusrätten i Visby dömts till femton dagars arrest för övergivande av post, har i hovrätten fått straffet skärpt till en månads fängelse. Som skäl för straffskärpningen hänvisar hovrätten till hans tjänsteställning och det ansvar som var förenat med hans tjänstgöring som radiotelegrafist.

2 oktober 1952 Skrivelse till Chefen för marinen från Chefen marindistrikt Gotland/AA.

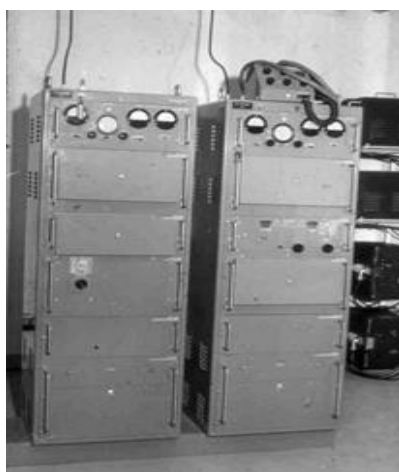
Anhållan om separation av sändare- och mottagningsenheter, då nuvarande samgruppering visar att stationen ej tillfredställande kan klara av både kommersiell och militär trafik. Föreslås att mottagarexpeditionen flyttas från nuvarande plats till Tingstäde fort.

15 februari 1956. KMF uppdrar till ÖVS att modernisera Tingstäde radio/AA.

Uppdraget innebar bl a att flytta mottagarexpeditionen till Tingstäde fort och att sändarna blir kvar i nuvarande lokaler. Ett detaljerat program bifogades, där förbindelsebehov, utrustning, betjäning och lokaler ingick, 54.000 kronor var anvisat för genomförandet.

Efter moderniseringen på 50-talet fanns bl a följande utrustningar i stationen, se nedan.

Foton från beskrivningar/AA

1,5 kW KV-sändare m/54 Philips 200 W KV-sändare m/52 Philips 50 W KV-sändare m/54

Bertil "Jerker" Eriksson, meriterad radiotelegrafist vid bl a Tingstäde radio.

Många skickliga och uppskattade telegrafister har tjänstgjort vid Tingstäde radio genom de 100 åren stationen har funnits. Ett namn sticker ut, nämligen högbåtsmannen Bertil Eriksson, som var stationerad vid stationen under perioden 1926-1954 alltså i hela 28 år.

Bertil var född i Stockholm 1902 och började sin telegrafistkarriär vid SJ redan 1921, enligt uppgift placerad vid centralstationens telegrafkontor. Samma år tog han värvning vid flottan och fullföljde sin telegrafistutbildning med att året därpå erövra sin första medalj för yrkesskicklighet i signalering. 1922 fick han också M.I.S. (Medalj I Signalering) första pris i såväl ljudtelegrafering som signalering. 1933 erhöll han sitt första klassens certifikat som radiotelegrafist.

1926 blev han kommenderad till Tingstäde radio och där måste han ha trivts både med tjänst-

göringen och privatlivet då han där träffade sin blivande hustru, bildade familj och bosatta sig på orten. I en artikel i tidningen Gotlänningen den 4 november 1947 säger Bertil till journalisten bl a följande: *"Enformigheten, som emellanåt kan inträda på stationen, har faktiskt fått bli en andrahands sak. I första hand har jobbet fått bli det viktigaste. I det här yrket gäller det inte att känna efter om man trivs eller inte, det är alltför viktiga saker som står på spel för att de personliga känslorna skall få inverka på resultatet.... Man blir så småningom ganska hemtam i etern och omedvetet följer man med vad som händer. Det som för lekmannen bara ter sig som störningar när han lyssnar på kortvåg är för oss telegrafister många gånger skönare och viktigare än musik. Det är sådana små detaljer som gör en lång nattvakt på sex timmar uthärdlig. Läger man sedan till att även*

familjen bor i Tingstäde, förstår kanske var och en att det går att trivas".

En annan telegrafist, Stig Zachrisson, som också tjänstgjort vid Tingstäde radio har sammanfattat följande om Bertil: *"Han arbetade oftast stående och hade då lagt sig till med en något egendomlig nyckling. Han liksom 'sköt iväg' tecknen med hjälp av en koordinerad, stötande rörelse vid hantering av 'handpumpen'. Det var en ren CW-musik att lyssna till honom, något man aldrig glömmar. Det är synd att ingen har bevarat detta till eftervärlden genom inspelning".*

Enligt uppgift skall Bertil vid förnyandet av sitt första klass certifikat vid Kungl. Telegrafverket på 30-talet ha slagit något av ett rekord i fråga om säkerhet, hastighet och använd tid för provet.

Bertil avslutade sin karriär med tjänstgöring vid flottans station på Skeppsholmen 1954 fram till sin pensionering 1957, då han också förlänades Svärdsmedaljen.

Källor; Anhöriga till Bertil Eriksson.

Boken "Radion och telegrafisten", författare Birgitta Gustavsson.

Bo Gullne beträffande betydelsen av M.I.S.

KV-mottagare m/50
BRT
Foton från beskrivningar/AA

LV-mottagare Ra 117
Racal

LV-mottagare m/49
Murphy

Typisk mottagarexpeditionsplats under 50- och 60-talet.
Mottagare BRT till vänster och en Racal till höger.
Foto: Arne Ahlström

14 juli 1953/GA. Medaljerad högbåtsman.

Högbåtsman Sven Hansson tjänstgörande vid Tingstäde kustradio har av konungen tilldelats Vasamedaljen i silver 8:e storleken. Högbåtsman Hansson har tjänstgjort vid marinen sedan 1914, och som ett kuriosum kan nämnas att han under denna tid inte haft en enda sjukdag. Vid en enkel högtidlighet på måndagsmorgonen överlämnades medaljen av generalmajor Ivar Backlund i dennes egenskap av marindistriktschef.

4 maj 1955/GA. Sjöräddning via Tingstäde är nervpress i betongskjul.

(En telegrafists tankar omkring att arbeta med sjöräddning)

Dag och natt, natt och dag sitter killen i ett betongskjul i Tingstäde och lyssnar på "ta-ta-ti-ta" eller hur man skall översätta det. Ibland säger det i ett tekniskt monster intill honom. Det är SOS. Vill det sig illa, så är 150 man om några minuter med andan i halsen på väg ut till en nödställd haverist vid Hallshuk eller Salvorev. Hur går det nu till vid sjöräddningen. Själv kan ni sitta hemma vid er egen radiomottagare och plocka in SOS-signalerna från Kattegatt och engelska kanalen. Det är inte särskilt märkvärdigt.

Vi utgår från att Tingstäde radio bevakar Gotland och farvatten däromkring. Närmaste grannar är Stavsnäs radio, som bevakar kuststräckan från Valdemarsvik uppåt Roslagen. Söder om Valdemarsvik bevakar Karlskrona radio. Det finns dock inga fixa områden, som sjöräddningen skall arbeta inom. "Killen i betongskjulet" är militär, furir kanske, och han antecknar i en passagejournal alla meddelanden om fartygspositioner han får in under sin vakt. Han betjänar marinens fartyg och sänder merkantila telegram för rederier med sin telegrafi.

En båt brinner!

Just nu (vad vet vil!) uppfattar Tingstäde ett SOS. Det brinner på en båt någonstans mellan Öland och Gotland. Vår telegrafist börjar en dramatisk intervju: - Vem är ni? Var finns ni? Vilka skador? Hur stor besättning? Han noterar i en särskild sjöräddningsjournal. Genom sin passagejournal kan telegrafisten göra uppskattningar om var närmaste hjälp finns att hämta från andra fartyg. Ett lastfartyg ligger närmast till hands, men dess telegrafist är i mässen och äter middag. Och det brinner med fruktansvärd hastighet på SOS-båten. Vår telegrafist kan inte göra annat än att med jämna mellanrum försöka nå kontakt med den tilltänkte räddaren. Samtidigt har Stavsnäs radio och Karlskrona radio fått höra samma sak. Marindistriktets officerare på Gotland har underrättats. De överväger om det är möjligt att begära snabbgående örlogsfartyg till undsättning. Kanske man diskuterar flygplanshjälp. Man konfererar med fastlandet. Tidningarna börjar ringa. Just nu svarar lastfartygets telegrafist. Han får veta allt om den nödställda. Om någon minut vänder hans fartyg fören mot haveristen. Ingen tvekar i sådana fall på sjön. Allt räddningsarbete sker på egen risk, men bärgarlönen är ofta väl tilltagen. Alla på fartyget får vara med om att dela den.

Larma i överkant.

Man larmar genomgående i överkant när det gäller sjöräddning. När situationen kan överblickas insätts erforderliga resurser, varvid beredskapen för övriga organ kan återgå. Sjöräddningen är enbart inställd på att rädda människoliv. Dessa minnesvärda deviser tar den, som besökt Tingstäde radio, med sig.

Vid årsskiftet 1953-54 gjordes en överenskommelse rörande sjöräddningen vid Gotlands kuster. Räddningsarbetet samordnades, man fick svart på vitt på att olika instanser var beredda att delta i undsättningar. Marindistriktet, sjöräddningssällskapet, lotsdistriktet, Visby flygplats, polismyndigheterna, kustbevakningen, länslasarettet och flygvapnets centrala flygsäkerhetstjänst skrev på dokumentet.

Lokaltelefonissan betydelsefull. Därför är det nästan ogörligt att beräkna hur mycket folk, som kan sättas in i sjöräddningens tjänst. Att larma 100 à 150 man till en undsättning är ingen svårare match. Det kräver dock rutin.

Små men viktiga kuggar i denna larmapparat är lokaltelefonisterna, som många gånger betyder oerhört mycket för en snabb uttryckning. Utan deras lokalkännedom kunde en sinnrik planläggning för räddningslarm falla platt till marken.

Första ryska kontakten år 1951.

Sedan första januari i år finns som bekant en överenskommelse mellan Sverige och Sovjetunionen om att dessa nationer skall samarbeta vid sjöräddningsfall. Första gången Tingstäde radio anropade ryska stationer var dock redan 1 december 1951. En rumänsk båt, "Plehanov", drev då mot Ösel. Kontakten med ryssarna uppehölls på engelska.

Att använda franska i rysskontakten kan även bli aktuellt. Fallet "Plehanov" måste ha utlöst en räddningsaktion från ryssarnas sida, eftersom båten efter några dagar åter var på väg mot Stockholm.

21 november 1958. Fin radiokontakt Tingstäde-Ghaza.

Tingstäde radio fick helt apropå kontakt med FN-bataljonen på torsdagen och radioförbindelsen var mycket god trots det långa avståndet. Bataljonen höll siesta för tillfället mellan 11.30 och 15.30 för värmens skull. Man hade just då 27 grader varmt och badtemperaturen i Medelhavet var 22 gr. Till sensationerna hörde att en svensk båt just då låg för ankar utanför bataljonens camp. Kontakten med Gotland utnyttjades för hälsningar hem.

Foto ur GA-artikel 1958.
Foton mottagare ur beskrivningar/AA

Tingstäde radios expedition 1958. I förgrunden Gunnar Nilsson, bakom från vänster: Göte Karlsson, Kjell Sjöquist, stationschef Gerhard Sundell, Nils Nordström och Dan Broddvall.

Mottagare National NC 100

Standard mottagare m/39
ASA

Mottagare m/50 BRT

14 augusti 1961, KMF skrivelse till KATF (Kungl. Armetygförvaltningen) beträffande utnyttjande av Rävthagen under Tingstäde radios ombyggnad.

KMF hemställer om att få utnyttja platsen Rävthagen under perioden 1963-01-01 = 1963-06-30.

22 december 1961/GA. Tingstäde radio ledde räddning av holländare.

Bevakningen på radiostationerna i Tingstäde och i Karlskrona upplevde ett par spänningsfyllda morgontimmar på torsdagen sedan det holländska fartyget "Cornelis" på 330 dw-ton via telefoni sändt den internationella nödsignalen "May day". Tingstäde radio hade goda radioförbindelser på telefoni med Cornelis medan kustradion i Karlskrona hade dålig mottagning på den aktuella fre-

kvensen. Orsaken till detta var att fartyget låg långt in under land från Karlskrona räknat. Lotsbåten i Furön vid Oskarshamn tillkallades av Tingstäde radio och med tre mans besättning gick lotsbåten ut för assistans.

11 januari 1962/GA. 31 sjöräddningslarm vid Tingstäde radio i fjol.

Vid Tingstäde radio har man under det gångna året haft det jäktigare än tidigare. Man har haft 31 sjöräddningsfall under sammanlagt 450 timmar mot 39 sjöräddningar under 350 timmar 1960. Dygnet runt finns folk på stationen. De sex radiotelegrafisterna arbetar i skift, berättar chefen för radiostationen, förvaltare Gerhard Sundell.

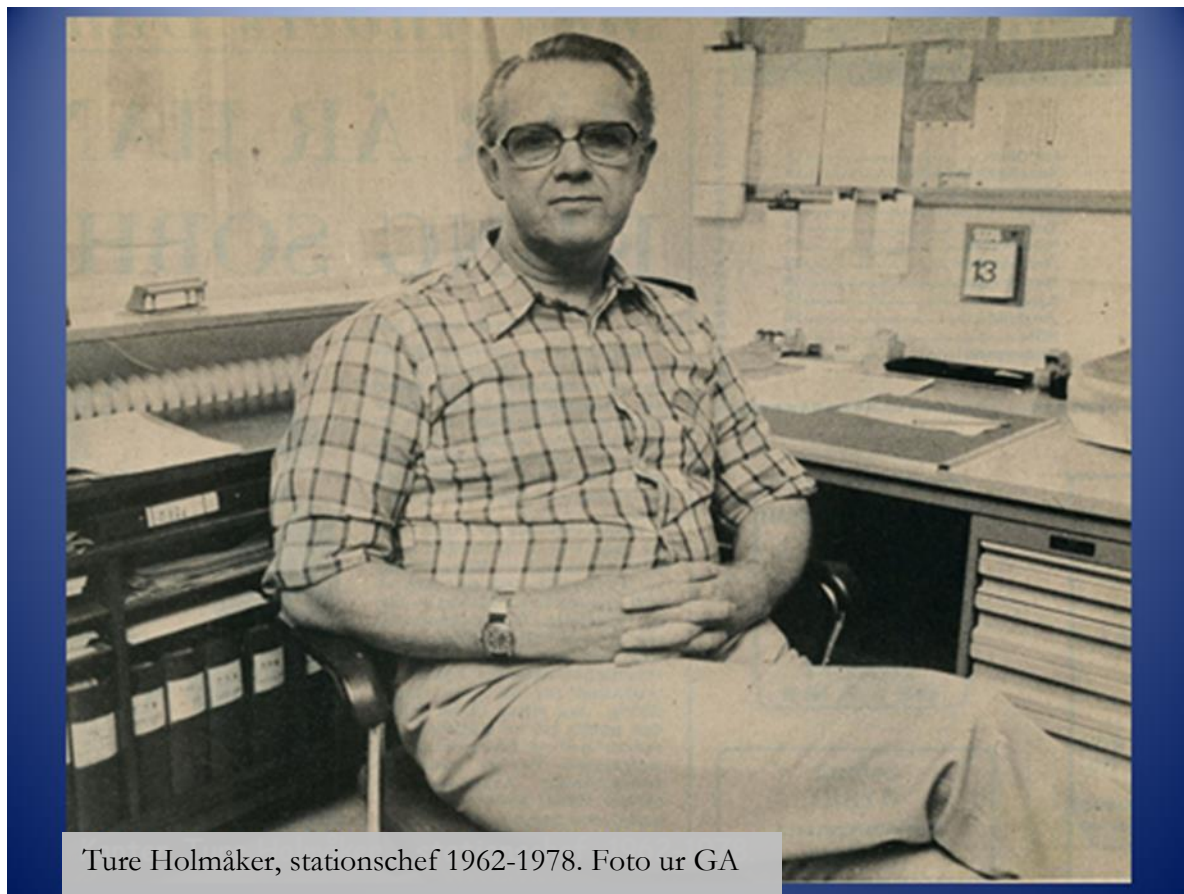
Vid fyra av de 31 sjöräddningsfallen har Tingstäde radio bistått med läkarhjälp och sjuktransporter. Inga människoliv har gått till spillo vid sjöräddningarna.

Under det gångna året har 292 storm- och navigationsvarningar utfärdats. Det var nio fler än under 1960. Blåsigaste månaden i fjol var december då 48 stormvarningar utfärdades och lugnaste månaden var september med endast 11 varningar. Motsvarande månader under 1960 var januari (46 stormvarningar) och maj (6)

28 juni 1962. Skrivelse från KMF till ÖVS beträffande Tingstäde radio/AA

KMF klarlägger att de uppgifter som förekommit att mottagarexpeditionen skall flyttas till Rävha-gen stämmer ej, expeditionen skall ligga i Gpl Follingbo.

Ny stationschef.

Ture Holmåker, stationschef 1962-1978. Foto ur GA

Tingstäde håller just nu på att repareras och det lär väl dröja ungefär att halvår innan de återigen kan tas i bruk.

1963 flyttning av mottagarexpeditionen till Gplatsen i Follingboområdet/AA

Flyttningen skedde från Rävhamnen där man levde i ett provisorium under längre tid än beräknat.

16 september 1963 KMF skrivelse till Telestyrelsen beträffande installation av UK-stationer i Gpl/AA

Försvarsstaben, som har ansvaret för Gplatserna, har meddelat att UK-sändning inte får ske från Gpl. KMF hemställer då om att få installera marinens UK-materiel i Tvt TV-mast på ön. ÖVS får samtidigt uppdraget att utreda hur man skall fjärrmanövrera stationerna från Gpl.

I en senare KMF-skrivelse från 30 april 1964 framgår att Kungl. Telestyrelsen medgivit installation i masten.

31 december 1964/GA. 42 larm under året till Tingstäde radio.

Det har i år varit ett förhållandevis lugnt år för Tingstäde radio, men något rekordår är det däremot inte då man i år med 42 larm hade tio flera än 1963. Det kan emellertid märkas en påtaglig minskning av antalet larm, säger förvaltare Ture Holmåker. Jag minns att för några år sedan kunde vi ha upp till 70 larm.

7 januari 1966/GA.

Tingstäde radio var den enda station, som snappade upp nödsignaler från det grekiska fartyget "Kapetan Kostis" på Adriatiska havet kl 03.15 natten till torsdagen. Telegrafisten på Tingstäde radio högbåtsman Gunnar Nilsson, kvitterade anropet och vidarebefordrade det till Scheveningen i Holland, som i sin tur kontaktade Rijeka radio i Jugoslavien. Det grekiska fartyget meddelade att man gått på grund och behövde omedelbar assistans.

Det är mycket ovanligt att de relativt svaga sändarna ombord på fartyg uppfattas på så långa avstånd (ca 200 mil i det här fallet).

21 februari 1966/GA. Anrop från båt i brand uppfattades av Tingstäde radio.

Foto: okänd

Norska tankfartyget Anne Mildred Brövig står i lågor och befaras sjunka när som helst efter en kollision på söndagsmorgonen i tät dimma med det brittiska lastfartyget Pentland ca 35 nautiska mil väster om Helgoland utanför tyska Nordsjökusten. Kl 07.30 uppfattades det norska fartygets anrop av Tingstäde radio.

Avskrift ur Svenska Dagbladet den 17 mars 1966.

Tingstäde radio hör nödsignaler ända nerifrån Medelhavet.

Visby. (SvD:s korr) "Mayday Tingstäde radio. Vi driver norr om Gotska sandön med roderskada. Läckage i fören.....behöver omedelbar hjälp".

Så skulle ett nödanrop kunna låta vilken dag som helst denna vinter med stormar och en nästan igenisad Östersjö.

Tore Gardelin, 25 år, är när detta skrivs yngst på Tingstäde radio. På sitt pass står han i ständig förbindelse med fartyg i hela Östersjön.

Flottans kustradiostation i Tingstäde, en av våra äldre som varit med sedan 1912, har haft mycket att göra där den ligger i centrum av ett omfattande räddningsnät.

De ena fartygskataskrofen har avlösts den andra, båtar har skadats i isen, fiskebåtar har blivit nedisade i hård storm och kyla. Dramatiken slår igenom i de knapphändiga anteckningarna i sjöräddnings- journalen. Åtskilliga gånger har man fått sända "XXX" d.v.s. issignal som endast överträffas i allvar av nödsiganlen "MayDay".

Det är inte bara fartyg som kämpar i mörker, tjocka och is på Östersjöns vit-svarta vinterhav som har en pålitlig vän i telegrafisten på vakt, ofta har Tingstäde sjöräddningsstation uppfångat nödsignaler fjärran ifrån, San Juan, Puerto Rico, Boston, Mass och Adriatiska havet. Det sistnämnda är ett färskt exempel på hur Tingstäde kunnat räcka en hjälpende hand till sjöfarare i nöd.....

<u>Personalförteckning för Tingstäde radio den 20/9 1967</u>				
<u>Befattning</u>	<u>Grad</u>	<u>Folkbokföringsnr. o namn</u>	<u>Lönegrad</u>	<u>Tjänstgöringstid vid Tde ra</u>
Chef	Förvaltare	180227-545 Holmåker, T R	Ao19	1962 - t v
1:e telegrafist	1:e hbm	251024-019 Kärvell, E B	Ao15	1959 - t v (avsedd för isb.)
Telegrafist	1:e hbm	280818-321 Nordström, H G H	Ao15	1954 - t v
"	Hbm	360618-333 Nilsson, G P	Ao11	1958 - t v
"	"	360920-371 Sjöquist, K F	"	1957 - t v
"	"	371201-323 Östervall, S S	"	1961 - t v
"	"	400513-321 Gardelin, T E	"	1962 - t v
"	Vpl/ratg3	470205-787 Eriksson, J A	-	14/9 1967 - t v
Kock	Vpl/ekmn3	470129-343 Liljeberg, B R	-	18/8 1967 - t v
Handräckning	Vpl/ekmn:2	460106-333 Almén, A K	-	22/12 1966 - t v

Visby den 22/9 1967

Ture Holmåker
C Tde ra

Foto: L G Stenström, handling från
Tingstäde radio.

3 januari 1969/GA. 53 larm i föl till Tingstäde.

Tingstäde Radio fick under 1968 ta emot larm vid 53 tillfällen. Det är en ganska hög siffra, framhåller förvaltare Ture Holmåker. 1965 gick larm vid 46 tillfällen, 1966 vid 34 tillfällen och 1967 larmades Tingstäde radio 54 gånger.

Årets siffror är visserligen ganska stora, säger hr Holmåker, men de flesta larmen har glädjande nog karaktären av lättare natur. De mest uppmärksammade fallen är förlisningen av ryska fartyget "Barbara" den 18 januari vid Gotska Sandön. Östtyskarna räddade besättningen, men fartyget sjönk vid Sassnitz. Den 5 april sjönk polska fartyget "Vrozlow" väster om Ösel.

Besättningen räddades dock av det finländska fartyget "Britta". Det tredje uppmärksammade tillbudet gäller den norska tankern "Texaco Bogata", vilken fick brand ombord öster om Öland. Besättningen, utom en man, räddades av ett tyskt fartyg.

Ett försök till klassificering av de olika larmen får följande utseende: Förlisning: 1 fall, grundstötning: 6, sprungit läck: 6, saknat/återfunnet: 4, maskinhaveri/roderfel: 8, nedisning: 1, sjuk/skadad ombord: 2, man överbord: 1, raketer observerade från land/fartyg: 6 (i intet fall var något nödläge för handen), samt övriga fall: 9.

Sjöräddningen effektiviseras

Inom Östersjön finns utefter den svenska kusten för närvarande tre larmcentraler för sjöräddning. Dels finns de båda marina kustradiostationerna Tingsstäde och Karlskrona radio, som även utför kommersiell trafik för televerket och samt televerkets egne Stockholms radio. Alla tre har under senaste åren kunnat konstatera hur osäkra positionsuppgifterna ofta är från de nödställda fartygen. Feluppgifter på 20—30 distansminter förekommer.

Våren 1968 beslöts att prover skulle utföras med en ny pejlanläggning vid Tingsstäde radio, som har ett centralt läge i hårt trafikerade farvatten. Telestyrelsen har anskaffat en pejlanläggning av det tyska märket Plath, färdig att tas i bruk. Inom den svenska sjöräddningen är denna typ av pejls aldrig tidigare prövad, medan man i Danmark och Norge har mycket goda erfarenheter av dess säkerhet och framförallt dess möjligheter till snabba avläsningar.

Även en mycket kort signal ger telegrafisten möjlighet att erhålla en säker ortlinje. Fartygets läge på ortlinjen kan naturligtvis inte bestämmas. För det erfordras ytterligare en pejls vars ortslinje ger en skärningspunkt med den första. Att avsöka endast en ortlinje ökar dock chanserna till snabba och effektiva räddningsinstanser högst väsentligt.

Bara två man hann att kasta sig i sjön

Det danska fartyget kom i svår rullning, en kraftig sjö gav fartyget slagsida och när nästa våg kom slog hon runt. Allt hände på några sekunder. Bara de två som befann sig på bryggan lyckades få på sig livbältena. De övriga tio ombord, dära en kvinna och två barn, saknas och befaras ha omkommit.

Det var i går eftermiddag på en position mellan Visby och Västervik. Där befarar man att den svåraste fartygskatastrofen inträffat i Östersjön sedan 1957. Då omkom tio man efter en fartygskollision utanför Lidingö.

Den danska kusttankern »Edith Terkol» avgick vid 2-tiden natten till torsdagen från Stockholm. Hon var tom och var på väg till Gulfhavn i Danmark. När tankern kommit i höjd med Visby inträffade katastrofen.

Burs-bo upptäckte

En privatflygare, Ulf Holmberg, som är sommargotlänning i Burs upptäckte fartyget. Det låg då med kölen i vädret. Ulf Holmberg var på väg från Nyköping till Gotland. Det var vid 14-tiden. Tingstäde radio kontaktades.

Räddningshelikoptern gick ut från Visby. Kapten Leif Alm säger:

– Det finaste jobbet gjorde nog platschefen på Visby flygplats, han räknade ut positionen på ett bra sätt. Vi kunde snabbt hitta haveristen.

Uppskattningsvis hade »Edith Terkol» då drivit med kölen upp i en timmes tid. I oljespåret efter haveristen hittade man de två överlevande. De vinschades upp. De var chockade och mädde illa. De överlevande, överstyrman Anton Dahl och matrosen Manuel Garrido Poza, kunde bara säga att allt skett mycket snabbt. Ingen nödsignalering hann göras. Helikoptern från Visby sökte i 1,5 timmar omkring haveristen, utan att påträffa några överlevande. Ytterligare två helikoptrar kom till platsen, en från Berga och en från Kallinge. Visbyhelikoptern gick då till Visby lasarett med de skadade. Den landade vid lasarettet vid 17-tiden. Läkarna var i går mest oroad över deras chocktillstånd. Några svårare skador har de annars inte ådragit sig. Matrosen var mest illa där. Han har svårt oljehaltigt vatten.

Resultatlösa knackningar

Från en av de kvarvarande helikoptrarna sattes två grodmän ner på haveristens köl. De försökte ta sig in under relingen för att se om överlevande möjligen fanns i någon luftficka. De misslyckades. Knackningar i skrovet gav heller inte något resultat.

Till platsen kom också två jagare »Halland» och »Östergötland», vidare livräddningskryssaren »AE Appelberg» och två tullbåtar från Gryt. En besättningsman ombord på en av jagarna skadade ett ben under arbetet och måste föras till Visby lasarett med en av helikoptrarna. En livbåt påträffades i går kväll, men årona var surrade och den har tydligen inte använts.

1972 den 3 november förliste det danska fartyget »Edith Terkol» på en position mellan Visby och Västervik. Tingstäde radio aktiva i sjöräddningsarbetet. Artikel och bilder ur GA.

10 januari 1973/GA. Lugnt år för Tingstäde radio med »bara» 41 räddningslarm.

Tingstäde Radio betecknar året som gått som ett av de lugnare på många år. Sammanlagt har man fått ta emot 41 sjöräddningslarm av olika karaktär. Det är främst under den senare delen av 1972 som larmen kommit. Under första halvåret noterades endast 9 nödsignaler. Den mest tragiska olyckan var den danska tankern Edith Terkols förlisning utanför Gotlands västkust i juli. 10 människor drunknade sedan många av dem blivit instängda i sina hytter. Ur sjöräddningssynpunkt var emellertid inte olyckan anmärkningsvärd på något sätt. Man kunde bara konstatera att olyckan var ett faktum, berättar förvaltare Ture Holmäger på Tingstäde Radio.

Så här fördelar sig sjöräddningslarmen enligt den statistiska uppställning som förvaltare Holmårker gjort. Total förlisning: 1 fall (Edith Terkol). Nödläge till havs, haverier av olika slag: 17 fall. Grundstötning med efterföljande nödläge: 1 fall. Grundstötning utan nödläge: 3 fall. Eld ombord: 2 fall. Man över bord: 2 fall (drunknade). Saknades – återfunna: 5 fall. Spaning efter drunknade: 2 fall. Sjuktransporter från fartyg: 3 fall. Spaning utan resultat (troligen falska larm): 5 fall.

Detta gör sammanlagt 41 larm. Motsvarande siffra 1971 var 43, också det en mycket låg siffra. Om de låga siffrorna de senaste åren är ett tecken på större försiktighet, bättre kunskaper, bättre fartyg och båtar, är ännu för tidigt att yttra sig om. Siffrorna måste dock tas som klart positiva för sjöfarten.

GA Intervju med stationschefen Ture Holmårker. Obs, viss text saknas längst ned.

8 Torsdagen den 15 augusti 1974

Tingstädetelegrafisten, en spindel i nätet när larmet går till sjöss

— Det är ofta fantastiskt spännande även för oss som sitter på landbacken, långt från händelsernas centrum, säger kapten Ture Holmårker, chef för Tingstäde radio och syftar på de många sjöräddningsaktioner som dirigeras från Tingstäde radio.

Totalt får Tingstäde radio ett 60-tal larm om året. Många beror på rent slarv. Man har inte kontaktat anhöriga när man skulle eller man har inte anmält att fritidsbåten lossnat från förtöjningarna och drivit bort.

— Alla larm måste ju tas på allvar. Vi måste alltid larma överdimensionerat när vi kollar upp varje fall.

Och det kan bli dyra slarv. Räddningshelikoptern kostar exempelvis 3.600 kronor i timmen.

— Därför kan man aldrig nog understryka för allmänheten vikten av att meddela närmaste kustradiostation, alltså oss när det gäller Gotland, även för en sån bagatell som att ens lilla fritidsbåt kommit på drift.

För en tid sedan hände just ett sådant fall. En plastbåt drev från Skälsö norrut och i höjd med Gotska Sandön siktades den från ett flygplan. Larmet gick till Ting-

städe radio som dirigerade flygvapnets räddningshelikopter till platsen.

Helikopterbesättningen spanade i timmar i de aktuella farvattnen utan att hitta de förmodade haveristerna. När spaningarna skulle återupptas dagen därpå fick man förklaringen till mysteriet — det hade aldrig varit några människor i båten när den försvann.

Kapten Holmårker som basar över personalen vid Tingstäde radio, en personal som uppgår till 7 stamanställda och 3 värnpliktiga, talar gärna om kustradiostationens civila del.

☐ Militärsidan hemlig
Stationen fungerar som ett

självständigt militärt förband och sorterar under Militärkommando Gotland. Mycket mer får man inte reda på om den militära sidan. Allt annat är hemligt. Ingenting får avslöjas om själva radiotrafiken, dess omfattning eller inriktning.

Så här pass mycket talar kapten Holmårker om för GA:

Stationen har varit i drift sedan 1912 och är en av landets äldsta.

Det finns en kommersiell sida av verksamheten. Man förmedlar en hel del telegrafi- och telefoni-telegram, framför allt för den utländska sjöfarten. Ryssarna är storkunder.

Tingstäde radio är sambandscentral för kustbevakningen.

Driften av anläggningen kostar

Tingstäde Radio

SAE

COAST RADIO STATION SINCE 1912

GOTLAND RESCUE CENTER

GOTLAND MILITARY COMMAND
621 86 VISBY
SWEDEN

Runt om i världen har s k "DX-lyssnare" observerat och följt Tingstäde radios trafik och skickat lyssnarrapporter till stationen som uppskattat detta och skickat s k QSL-kort till lyssnarna. Många lyssnare har säkert noterat att den populära radiostationen har försvunnit från etern.

De är inga radiotelegrafister

Det var med förundran som jag i tisdagens tidning läste om de nio som avlagt prov för VHF radiostationer.

Den generöse redaktören hade nämligen upphöjt dem till radiotelegrafister. En annan underlig benämning som förekom i texten var radiotrafikanter.

Tillåt mig meddela att en radiotelegrafist är en person som avlagt prov i bland annat radiotelegrafering, det vill säga sändning av morsetecken i en viss takt med telegraferingsnyckel, samt mottagning av sådana tecken.

Endast den som har den medfödda förmågan kan tillägna sig färdigheten att sända och ta emot i hög telegraferingshastighet. En första klassens radiotelegrafist skall kunna klara minst 125 tecken per minut enligt certifikatkraven.

Radiotelegrafister fanns förr på varje större handelsfartyg, men håller nu på att avskaffas på grund av de nya kommunikationsmetoderna via satellit. Ett problem som teknikerna ännu inte har löst är hur ett fartyg i nöd skall klara sig utan radiotelegrafist om satellitanläggningen gått sönder.

En radiotelegrafist i handelsflottan fungerade förr mer eller mindre som befälhavarens sekreterare. Han var behjälplig vid in- och utklarerier, förde motböcker, var sjuksköterska. Det ordinarie radiojobbet var mera som en bisyssla, men inte desto mindre krävande. Daglig radioförbindelse med Göteborg Radio, Bolinas Radio och Portishead Radio skulle upprätthållas var fartyget än befann sig till sjöss, även om det kunde vara mitt i Stilla Havet. Radiotelegrafisten skulle dessutom ta emot väderleksrapporter,

tidssignaler och press varje dag och för övrigt passa radiotrafiken på bestämda tider för att kunna vara till assistans om något annat fartyg kom i sjönöd.

En person som avlagt certifikatprov för VHF-station i fritidsbåt behöver inte kunna morsetelegrafering. Det som han måste kunna är litet radioreglemente, att kunna slå till en strömbrytare, trycka på mikrofontangenten och göra ett anrop till kuststation eller telefonstation och därvid tala med någorlunda välartikulerad stämma. Kort sagt - det är inte svårare än att använd telefonen hemma i bostaden.

Att upphöja en sådan person till radiotelegrafists värdighet är en skymf mot en utdöende yrkeskår.

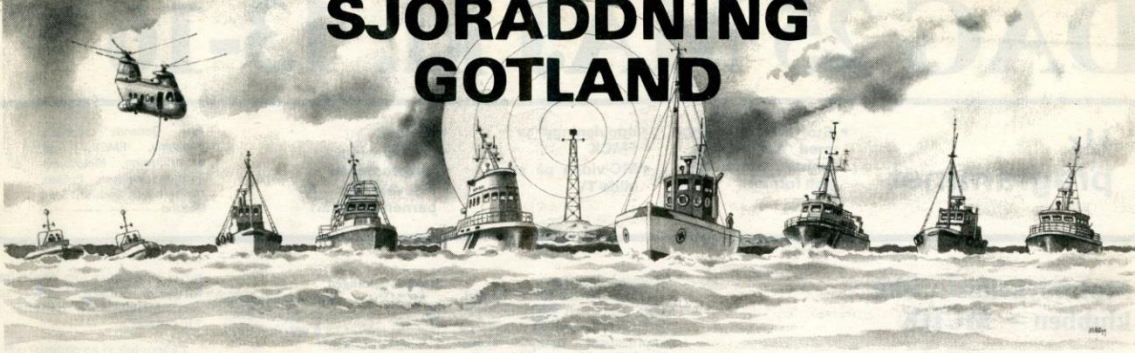
Före detta sjögnist, årsklass -49

1986 Sjöräddning Gotland, broschyr

34

EXPO86

SJÖRÄDDNING GOTLAND

Sjöräddning Gotland
Sjöräddningsinsatser i de Gotländska farvattnen leds av Stockholm Radio eller Tingstäde Radio. På Gotland finns stationerade i ständig beredskap följande enheter:
2 Räddningskryssare "Östergarn", "Skärsände".
6 Lotsbåtar varav en snabbgående.
3 Kustbevakningsfartyg (2 snabbgående).
3 Trailerburna snabbgående räddningsbåtar.
1 Räddningshelikopter.
Marina snabbgående enheter.

LARMNING
Telefon 90 000 "SJÖRÄDDNING"
(Ring inte enskilda sjöräddningsorgan)
Radio: STOCKHOLM RADIO eller TINGSTÄDE RADIO.
Förfrågningar: Tingstäde Radio 0498/610 70
Sjöväder: 15/5 - 15/10 0498/485 70

UNDIK ONÖDIGA SJÖRÄDDNINGSLARM GENOM ATT MEDDELA ANHÖRIGA OM DU INTE KAN FÖLJA UTLOVAD FÄRDPLAN. Kustradion hjälper dig gärna att förmedla sådana meddelanden.

Runt Gotland förekommer en betydande sjöfart av handelsfartyg, fritidsbåtar och ett intensivt fiske. Det utsatta läget mitt i Östersjön ställer höga krav på en fungerande sjöräddning.

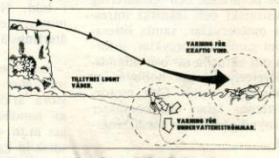
"Sjöräddning Gotland" är en samarbetskommitté med uppgift att verka för en så effektiv räddningstjänst som möjligt.

Snabba larmvägar, gott samarbete mellan räddningsenheter, god utbildning och samordnad materialanskaffning är målsättningen, liksom förebyggande verksamhet i form av dubbelriktad information till yrkessjöfart och båtklubbar.

"Sjöräddning Gotland" leds av **sjöfartsverkets** lotsplatschef, som svarar för lotsbåtar, "Skärsände" och räddningsbåt Gotiska Sandön.

I övrigt representeras:
Tingstäde Radio Marin radiostation och räddningsundercentral.
Sjöräddningssällskapet SSRS, med "Östergarn".
Flygvapnet med räddningshelikopter.
Kustbevakningen med sambandscentral och kustbevakningsfartyg.
Marinen med sjöbevakningscentral och sjögående enheter.
Brandförsvaret med trailerburna räddningsbåtar, sjukvårds- och bärgningsutrustning.
Polisen med landpatruller och sambandsutrustning.

Du som windsurfar!
VARNING FÖR FRÄNLANDSVIND.
Fränlandsvind kan ge ett felaktigt intryck. Närmar land kan vindstyrkan förefalla idealisk för bräddsegling, men längre ut upphör plötsligt terrängens vindstörmande inverkan. Vindstyrkan ökar tvärt och du orkar inte kryssa tillbaka till land. Och ännu mindre paddla.

Du som badar och dyker!
VARNING FÖR UNDERVATTENSSTRÖMMAR.
Kraftiga underströmmar bildas vid pallkanten runt Gotlands stränder. Undvik pallkanten och bada inte på djupare vatten än att du bottenar ordentligt.

Tänk på att bevarade kläder på stranden kan ge upphov till onödiga sjöräddningspötrig.

Aktuellt väder för Gotlands farvatten, ring 485 70 (15 maj - 15 oktober)

SJÖRÄDDNING GOTLAND.
YTTERLIGARE INFORMATION GENOM TINGSTÄDE RADIO, TEL 410 70

DEN SOM INTE ANVÄNDER FLYTVÄST MÅSTE VARA KORKAD.

PÅ MED VÄSTEN!

Någonstans har det brustit när fiskarna inte fått varning om den ryska marinövningen

Av BRITTA DIDRIKSSON

— Någonstans har det brustit, eftersom meddelande om att det under fredagen och lördagen pågick sovjetiska skjutövningar i farvattnen i Memelbukten, utanför hamnen Klaipeida, inte nått fram till de gotländska fiskarna, som blev så bryskt avvisade i fredags. Det säger kusttullmästare Gunnar Svensson i Visby, som under måndagen hörde både skepparen Jan Nordberg på Elisabeth och Hans Nilsson på Poseidon.

Båda skepparna förklarade, att de under fisket enligt lagen lyssnade på radiofrekvensen 2 182, den internationella nöd- och anropsfrekvensen. Men de hade inte uppfattat någon varning för skjutövningar.

— Jag vet ännu inte i detalj hur man agerat på olika håll i land och hur och när olika instanser fått den ryska varningen, säger Gunnar Svensson, så jag vill inte uttala mig och lägga skulden någonstans. Men klart är, att fiskarna som befann sig på fiske i den ryska fiskezonen borde ha fått varningen.

— Sjöfartsverket har i varje fall en skyldighet att se till att varningar och andra viktiga meddelanden når sjöfarande till havs.

Härnösands radio hade fått in skjutvarningen på sin telex. Men det innebär inte, att man i Härnösand hade obligatorisk skyldighet att föra meddelandet vidare. Man borde ju också på andra håll längs den svenska kusten ha fått in samma meddelande. Men kanske blir det ändring på reglerna för hur sådana meddelanden skall vidarebefordras, nu när sjöfartsverket skall se över sina rutiner, med anledning av det som inträffat.

Det svenska försvaret hade via den vanliga signalspaningen fått vetskap om den ryska övningen. Men inte heller här har man nå-

□ JAN NORDBERG, skeppare på Elisabeth, uppger att han under fisket lyssnade på radiofrekvensen 2 182 men inte kunnat uppfatta någon varning för skjutövningar.

gon skyldighet att vidarebefordra varningar till civil sjöfart.

Större fartyg bättre rustade

— På större handelsfartyg har man utrustning ombord, så att man får in sådana här varningar på samma sätt som man fick in den i Härnösand, säger Kjell Sjöquist vid Tingstäde radio till GA. Men så avancerad utrustning har man ju inte på mindre fiskefartyg.

— Vi hade inte heller på Tingstäde radio uppmärksammat någon varning, tillägger Sjöquist.

Sänder på ryska

— Men ryssarna sänder många meddelanden enbart på ryska. Det kan även gälla larm om sjöolyckor och andra viktiga saker, som man tycker utan dröjsmål borde meddelas till den internationella sjöfarten. Alla kan inte uppfatta meddelanden på ryska, och då är en varning förgäves om

den inte blir förstädd. Den här gången sägs det, att ett meddelande om skjutningar sänts på engelska. Men vi i Tingstäde hade inte hört något.

Anrop till Tingstäde

— Vi fick först vetskap om vad som höll på att hända, när de båda gotländska båtarna ropade om att de blev avvisade. Från Tingstäde radio meddelades genast kustbevakningen, som dirigerade ett av sina flygplan till platsen, liksom en bevakningsbåt. Flyget fanns i luften och var ganska snabbt framme. Från Poseidon såg man ju också flygplanet.

När Tingstäde radio meddelat kustbevakningen gick meddelandet också snabbt till andra myndigheter bl.a. UD och fiskeristyrelsen.

Gunnar Svensson har hört de båda fiskeskepparna och även tagit in andra uppgifter om händelserna. Han skall under tisdagen sammanställa en rapport, som går till sjöfartsverket och även till andra myndigheter och till UD.

Utrikesminister Sten Andersson har förklarat, att han väntar på en fullständig rapport om det som hänt, innan han fattar några beslut om eventuella åtgärder.

vänd.

Gotlandsfiskare på årsmöte

Tingstade radio bör svara för varningarna

—Av PER LEINO—

Tingstade radio bör ha hand om säkerhetstrafiken på radio och utarbeta rutiner för hur exempelvis varning för ryska skjutövningar ska nå gotländska fisketrålare.

Det tyckte de gotländska fiskarna när Gotlands fiskareförbund i går höll årsmöte i Tofsta. Årsmötet beslutade att i en motion till Svenska ostkustfiskarnas centralförbund kräva att Tingstade radio får förbättrad status som spridare av varningsmeddelanden.

Efter det att trålarna Poseidon och Elisabeth avvisades från den ryska fiskezonen den 13 december förra året har diskussionen pågått om hur spridandet av varningsmeddelande ska organiseras. Vid gårdagens möte tillbakavisade fiskarna klart förslaget att varje båt ska utrustas med telexmottagare. I stället vill man att Tingstade radio tillställs alla varningsmeddelanden som uppfattas av svenska kustradiostationer, och att stationen i samarbete med fiskarna utarbetar rutiner för hur Tingstade radio på ett effektivt sätt ska nå ut med meddelandena till de fiskande trålarna.

— Det väsentliga är inte att Härnösand radio, Stockholm radio eller vi får reda på varningarna, utan det att ni som bäst behöver informationen, sade Hugo Lindqvist från Tingstade radio. Man kan till exempel ordna det så, att vi på bestämda tider gå ut med information.

Vid incidenten i december var Härnösand radio den enda station som mottog det ryska telexmeddelandet om den ryska skjutövningen. Inom kort utrustas Tingstade radio med samma sort mottagare som Härnösand radio har, och är därmed fullt kapabel att sköta vidarebefordringen av meddelanden.

Inga nödsändare

Vid årsmötet framkom också, att den gotländska fiskeflottan är dåligt utrustad med nödsändare. En motion från Ronehamns fiskareförening om att SOC ska verka för att statlig stöd ska ges vid

■ *Det är viktigt att en överenskommelse nås vid de kommande gränsförhandlingarna mellan Sverige och Sovjetunionen, sade Svenska ostkustfiskarnas centralförbunds ordförande Pär Granstedt. En överenskommelse behövs för att hejda det ohämmade fisket i den "vita zonen", vilket skulle vara en viktig åtgärd för att trygga fiskbeståndet i Östersjön.*

inköp av nödsändare tillstyrktes.

Det nya grossistföretaget Fina fiskens intåg på den gotländska marknaden har skapat förvirring bland fiskarna. Lickershamns fiskareförening föreslog i en motion, att en prisenämnd tillsätts för att utreda varför Fina fisken och Stockholms läns fiskförsäljning — SLF — håller olika priser.

Lickershamnsfiskarna föreslog också, att prisenämnd får i uppgift att bevaka vilka priser fiskarna tar ut vid försäljning vid kaj.

I den frågan fick de sitt fulla stöd av SLF:s försäljningschef på ön Erich Thierry.

Onyttig konkurrens

— Den bästa fisken är den som säljs direkt vid kaj, och den bör därför inte vara billigare än den fisk som säljs i butikerna. Fiskarna konkurrerar med varandra, och det är ingen av dem som tjänar på det, sade han.

Några av fiskarna var dock

skeptiska till att styras av riktpri-ser vid kajförsäljning.

Motionen avgjordes inte i går, utan årsmötet följde styrelsens förslag och överlämnade motionen till SLF, att avgöras vid stämman.

"Viktigt att lösning nås"

Vid årsmötet deltog Svenska ostkustfiskarnas centralförbunds ordförande Pär Granstedt, som även är riksdagsman för centern. Han påpekade vikten av att Sverige och Sovjetunionen når en lösning i de kommande gränsförhandlingarna. På något sätt måste en överenskommelse träffas, så att det obegränsade fisket i den "vita zonen" regleras.

— En rättvis lösning måste byggas på mittlinjebegreppet, poängterade Pär Granstedt. Den inställning som ryssarna har, när de betraktar Gotland som ett obebott skär, är nästan löjlig.

Simon Norrby omvaldes som

ordförande på ett år, och som styrelseledamot för en tid av två år. Kenty Strängborn, Klintehamn och Göte Karlsson, Herrvik, nyvaldes i styrelsen för en tid av två år. De ersätter Fred Klingvall och Karl Wiman, som båda avsat sig omval. Ulf Norrby, som inte stod i tur att avgå, hade också avsat sig, och ersattes med Olle Thorsen. Övriga i styrelsen är Nils Persson, Bernt Hallgren och Helge Suders.

Bland styrelsesuppleanterna stod Gunnar Thomsson och Vide Jacobsson i tur att avgå, men båda omvaldes. Bo Nilsson valdes till styrelsesuppleant i stället för Kenty Strängborn.

Ann-Marie Lindahl omvaldes som förbundsstyrelseledare, och omval blev det även för revisorerna Arne Lundgren och Per Herlitz.

Valberedningen till nästa årsmöte består av Ann-Marie Lindahl, Per Herlitz och Leif Olofsson, samtliga omvalda.

Tingstade radio 75 år.

Den 10 december 1987 firades 75-årsdagen av stationens tillkomst vid en tillställning på Gotland, där inbjudna representanter för försvarsmakten, övriga samverkande civila myndigheter och organisationer deltog.

Chefen för stationen, Anders Säbom, hyllade i sitt inledningstal telegrafisten som yrkesman och framhöll att detta var grunden till Tingstade radios goda rykte.

Säbom noterade också att kortvågstelegrafen inom försvarsmakterna fortfarande är ett sambandsmedel med många fördelar. Nya tekniska system är på väg in i verksamheten på bekostnad av telegrafen.

Den sista september 1988 lämnade radiotelegrafisten och sjöledaren Nils Nordström sin tjänst vid Tingstade radio efter 33 förtjänstfulla år.

Chefen för Tingstade radio, Anders Säbom, konstaterade i sitt hyllningstal att han nu tar farväl till en av de skickligaste yrkesmännen han mött i denna genre.

Nordström mottog vid samma tillfälle Gotlands militärkommandos minnesmedalj i guld, samt presenter från kollegor, lotsar och andra privatpersoner.

(Utdrag ur GA 4 okt 1988)

Hotet mot Tingstäde radio som sjöräddningscentral "poppar" upp!

GOTLANDS ALLEHANDA

Onsdagen den 30 augusti 1989

— En ren skrivbordsprodukt, som inte har någon förankring i verkligheten!

Länsstyrelsens försvarsenhet kritiserar och försvarsdirektör Hans Linder uttalar sig i skarpa ordalag mot utredningen om den svenska kustbevakningen i framtiden. Utredningen föreslår att kustbevakningens undercentral för den östra regionen — södra Östersjön — flyttas från Tingstäde radio till Stockholm.

I samma stad är även huvudcentralen placerad.

— Mycket märkligt. En undercentral ska naturligtvis placeras så man ökar räckvidden för radioförbindelserna, säger Hans Linder.

Länsstyrelsen kritiserar även utredningens brist på möjlighet att leda operationer till sjöss från Gotland.

I dag har Tingstäde radio, sjöräddningscentralen på Gotland, status som kustbevakningens undercentral.

Någon praktisk betydelse har inte utredningens planer för ra-

Utredning om kustbevakningen får hård kritik:

— EN REN SKRIVBORDS-PRODUKT!

diostationen i fredstid. Även om stationen upphör som undercentral, fortsätter ändå dess uppgift som marin radio och sjöräddningscentral.

Däremot är det underligt att inte utredningen vill nyttja den service som Tingstäde radio kan tillhandahålla kustbevakningen, tycker försvarsdirektör Linder. Han och länsstyrelsen anser att utredningens beskrivning av stationen är djupt orättvis.

— Tingstäde radio är den bäst utrustade radiocentralen i Sverige- och det kostar inte kustbe-

vakningen ett öre att lägga in dess kapacitet i sin organisation. Den är ju ändå verksam som marin radio.

Att man flyttar undercentralen från Gotland till Stockholm ska inte ses som någon verklig omprioritering av kustbevakningens resurser. I stället är utredningen en ren skrivbordsprodukt, med dålig eller ingen koppling alls till verkligheten, menar länsstyrelsens försvarsdirektör.

— En viktig ledningsresurs, Tingstäde radio, kopplas ur organisationen för att den nya

planläggningen ska se snyggare ut på papperet.

— Man gör en anpassning till myndigheten, inte till verkligheten, kritiserar Hans Linder.

För kustbevakningen innebär det en försämring. Sjösäkerheten påverkas inte direkt, men för kustbevakningen är det en brist att inte ha en ledningscentral på Gotland om något allvarligt skulle inträffa i farvattnen, menar länsstyrelsen.

Utredningen tar inte hänsyn till den speciella "Gotlandsproblematiken". Försvarets erfarenheter visar annars att en lokal

ledning är nödvändig för att styra eventuella operationer öster om Gotland, skriver länsstyrelsen i sin kritik.

Att kunna utföra operationer från Gotland är av stor betydelse för den svenska havsövervakningen i dess helhet, menar man.

Länsstyrelsen bifaller dock utredningens förslag till grundorganisation. Kustbevakningen bör vara en civil myndighet i fredstid, fristående men med nära samarbete med marinen.

I händelse av krig ska kustbevakningen ingå i den marina krigsorganisationen.

"15 dog i fartygskatastrofen i natt" Rubrik den 7 september 1989 i Gotlands Allehanda.

Tingstäde radio ledde räddningsaktionen med allt vad det innebar.

Kort sammanfattning av händelseförloppet:

Mitt i den mörka natten kl 0013 kolliderade den finska oljetankern "Tebo Star" med den ryska fisketrålaren "Ladushkin" 25 distansminuter söder om Gotland. Trålaren, med 15 man ombord, sjönk omedelbart. Genom Tingstäde radio utlöstes en av de största räddningsaktionerna på länge, bl a tillkallades fyra av marinens fartyg som låg i närheten, helikoptrar med ytbergare var på plats en dryg kvart efter kollisionen. Sammantaget deltog cika 20 fartyg i räddningsaktionen.

Trots den stora insatsen på natten och morgonen hittades bara en överlevande nämligen radiotelegrafisten från trålaren och detta av en annan rysk trålare "Matrosovo". Telegrafisten fördes till sjukhuset i Kalmar svårt nedkyld, men läkarna kunde inte rädda hans liv.

Kommentar: Redovisad händelse ovan visar den stora betydelsen av kustradion, som har och besitter den kompetens som krävs för att leda ett sjöräddningsföretag.

Tingstäde Radio får silverplakett

Kungliga Svenska Segel Sällskapets styrelse har beslutat att tilldela Anders Säbom, chef för Tingstäde Radio, Sällskapets plakett i silver.

Belöningen är ett uttryck för Tingstäde Radios samtliga personals insatser under det gångna året.

— Jag har förmånen att få företräda ett team utomordentligt skickliga sjöräddningsledare och telegrafister, menar Anders Säbom.

— Jag delar därför äran med dem — Birger Kärvell, Nils Nordström, Gunnar Nilsson, Kjell Sjöquist, Rikard Wärf, Hugo Lindqvist och Roland Johansson.

Telegrafisterna Birger Kärvell, Sylve Östervall och Hugo Lindqvist vid Follingbo. Foto: okänd.

»»»

Möter skarp länsstyrelse-kritik

Vill ha bort Tingstäde som sjöräddningsradio

Av PER NORDFELDT

Kustbevakningskommittén vill utesluta Tingstäde radio som underräddningscentral i kustbevakningens nya organisation. Detta motsätter sig länsstyrelsens försvarsenhet kraftigt. Försvarsdirektör Hans Linder menar att Tingstäde radio uppfyller alla de krav som ställs på en underräddningscentral i sjöräddningen i de internationella regler som uppställts.

— Vad kustbevakningskommittén försöker göra, är att skapa en organisation som ser logisk ut för dem, säger Hans Linder. Men man har inte satt sig in i Östersjöns problematik på ett riktigt sätt.

MARIN STATION

I en skrivelse till kommittén påpekas det oriktiga i att utesluta Tingstäde radio ur organisationen, inte minst på grund av att Tingstäde radio fungerar utan kostnad för Kustbevakningen.

— Det är en marin radiostation vars resurser också kan utnyttjas av kustbevakningen, förklarar Hans Linder.

I de internationella reglerna för när en undercentral skall inrättas sägs bland annat, att det skall ske när huvudcentralens räckvidd i de aktuella vatten inte räcker till. Vidare sägs att en undercentral skall inrättas om vattnet gränsar till andra länders territorialvatten samt om en underräddningscentral innebär att organisationen skulle bli mer effektiv.

— Samtliga dessa kriterier uppfylls här, säger Hans Linder.

Den organisation som kommittén föreslår i kustbevakningens medverkan i sjöräddningstjänsten, är två räddningscentraler med nuvarande samarbete med Stockholm och Göteborg radio. Därutöver föreslås fyra regioncentraler i Härnösand, Stockholm, Karlskrona och

Göteborg. Undercentralerna i Härnösand, Malmö och Tingstäde avvecklas.

— Det kan verka logiskt rent organisatoriskt, men det blir väldigt fyrkantigt, säger Hans Linder. Man tar ingen hänsyn till de sjöräddningsbehov som föreligger. Förslaget tar heller inte vara på de resurser som samhället i övrigt förfogar över.

LIKA OLOGISKT

Lika ologiskt anser Hans Linder det vara att man, som förslaget skissar, upprätta en räddningscentral samt en undercentral både i Stockholm och Göteborg.

— Det finns inget stöd för såna tankar i de internationella styrdokumenterna för sjöräddningens bedrivande, säger han.

Han anser det också djupt orättvist av kommittén att beskriva Tingstäde radio som en dåligt materiellt och och personellt utrustad station med marginell betydelse för sjöräddningen.

— Tingstäde radio är en av Sveriges modernaste radiostationer med mycket välutbildad personal, säger han. Stationen handhar i genomsnitt 50 sjöräddningsfall per år sett över den senaste tio-årsperioden. Knapast marginellt.

Hans Linder påpekar också att olyckorna kring Gotland ofta är svårare än i övriga farvatten. Mycket beroende på att 50 procent av olyckstillfällena innefattar fiskebåtar och bara en mindre del fritidsbåtar.

SAMMANFATTNING

Sammanfattningsvis klargör Hans

Linder att en avveckling av Tingstäde radio skulle innebära en ökad sårbarhet och sämre flexibilitet runt Gotland. Risken blir också stor att sjöfarten kring Gotland helt kan tappa kontakten med sjöräddningen. På grund av länkfel inträffade det sju gånger under 1987 att Gotland var helt utslaget från kontakt med Stockholm radio. Bortfallen varade i vissa fall upp till tre timmar.

— Vid dessa tillfällen kunde ledningen i sjöfarten enbart ske från Tingstäde radio, avslutar Hans Linder.

— En ren skrivbordsprodukt, som inte har någon förankring i verkligheten!

Länsstyrelsens försvarsenhet kritiserar och försvarsdirektör Hans Linder uttalar sig i skarpa ordalag mot utredningen om den svenska kustbevakningen i framtiden. Utredningen föreslår att kustbevakningens undercentral för den östra regionen — södra Östersjön — flyttas från Tingstäde radio till Stockholm.

I samma stad är även huvudcentralen placerad.

— Mycket märkligt. En undercentral ska naturligtvis placeras så man ökar räckvidden för radioförbindelserna, säger Hans Linder.

Länsstyrelsen kritiserar även utredningens brist på möjlighet att leda operationer till sjöss från Gotland.

I dag har Tingstäde radio, sjöräddningscentralen på Gotland, status som kustbevakningens undercentral.

Någon praktisk betydelse har inte utredningens planer för ra-

Utredning om kustbevakningen får hård kritik:

— EN REN SKRIVBORDS-PRODUKT!

diostationen i fredstid. Även om stationen upphör som undercentral, fortsätter ändå dess uppgift som marin radio och sjöräddningscentral.

Däremot är det underligt att inte utredningen vill nyttja den service som Tingstäde radio kan tillhandahålla kustbevakningen, tycker försvarsdirektör Linder. Han och länsstyrelsen anser att utredningens beskrivning av stationen är djupt orättvis.

— Tingstäde radio är den bäst utrustade radiocentralen i Sverige- och det kostar inte kustbe-

vakningen ett öre att lägga in dess kapacitet i sin organisation. Den är ju ändå verksam som marin radio.

Att man flyttar undercentralen från Gotland till Stockholm ska inte ses som någon verklig omprioritering av kustbevakningens resurser. I stället är utredningen en ren skrivbordsprodukt, med dålig eller ingen koppling alls till verkligheten, menar länsstyrelsens försvarsdirektör.

— En viktig ledningsresurs, Tingstäde radio, kopplas ur organisationen för att den nya

planläggningen ska se snyggare ut på papperet.

— Man gör en anpassning till myndigheten, inte till verkligheten, kritiserar Hans Linder.

För kustbevakningen innebär det en försämring. Sjösäkerheten påverkas inte direkt, men för kustbevakningen är det en brist att inte ha en ledningscentral på Gotland om något allvarligt skulle inträffa i farvattnen, menar länsstyrelsen.

Utredningen tar inte hänsyn till den speciella "Gotlandsproblematiken". Försvarets erfarenheter visar annars att en lokal

ledning är nödvändig för att styra eventuella operationer öster om Gotland, skriver länsstyrelsen i sin kritik.

Att kunna utföra operationer från Gotland är av stor betydelse för den svenska havsövervakningen i dess helhet, menar man. Länsstyrelsen bifaller dock utredningens förslag till grundorganisation. Kustbevakningen bör vara en civil myndighet i fredstid, fristående men med nära samarbete med marinen.

I händelse av krig ska kustbevakningen ingå i den marina krigsorganisationen.

I Expressen den 7 september 1989, för övrigt dagen efter den stora sjöolyckan i Östersjön, finns en artikel som redovisar ett förslag från en statlig kommitté där all sjöräddning skall flyttas från Gotland till Stockholm. I en bilaga till kustbevakningskommitténs betänkande "utmålas Tingstäde radio som dåligt utrustad, både vad avser materiel och välutbildad personal".

Försvarsdirektör Hans Linder vid Länsstyrelsen i Visby säger i ett yttrande: Här kan man verkligen tala om "Stockholmssyndromet". Utredarna har inte beaktat att det faktiskt finns en operativ sjöräddningscentral på Gotland, nämligen Tingstäde radio. Stationen är organisatoriskt underställd Militärkommando Gotland, men har i praktiken alltid fungerat som ledare av sjöräddningsinsatser och då också av rent "civil" karaktär.

Kommentar: Kommitténs uttalande om Tingstäde radios resurser vid sjöräddning stämmer dåligt med verkligheten. Stationen har under lång tid varit utrustad med lämpliga sändare och mottagare och dessutom disponerat en Plath-pejl som vid flera tillfällen möjliggjort positionering av fartyg i nöd. Under 80-talet tillfördes dessutom en modernare pejl med datorstöd.

I all den skriftväxling och ordutbyte som förekom om Tingstäde radios framtid så passade stationen på att fylla 80 år den 10 december 1992.

Vid en samling på Militärkommando Gotlands stabsplats fanns representanter för marinstaben, marinförvaltningen, kustbevakningen, lotsverket och media närvarande.

Under årsdagen firades också invigningen av den totalt moderniserade hemliga mottagningscentralen. MKG:s stabschef Carl Eklund uttryckte stationens stora nätverk som "en väl bibehållen 80-åring med många förhållanden!"

Noterades också den låga omsättningen av personal vid stationen, exempelvis kom Rickard Wärrff till Gotland som beväring 1965 och finns fortfarande kvar. Men det finns två personer som kom redan under 1950-talet.

December 1992 i samband med 80-års jubileum.

Anders Säboms resume över utvecklingen från 1935 till i dag.

Tingsstäde Radios verksamhet under andra världskriget och den roll stationen kom att spela under årtiondena därefter är av sådan omfattning att den förtjänar en lika genomarbetad forskning och dokumentation som den Bengt Hammarhjelm presterat för åren fram till 1935.

Vi är många som med intresse ser fram emot denna fortsättning, som förhoppningsvis blir klar till nästa jubileumstillfälle. Den sammanställning som här följer har obetydligt forskningsvärde och är enbart ägnad att, som en allmänt hållen beskrivning, knyta samman tidsperspektiven.

Materiellt sett innebar tiden under och strax efter andra världskriget en rejäl upprustning av de marina kustradiostationerna. De tillfördes modern materiel med, efter den tidens mått, mycket höga prestanda.

Ett exempel på detta är de 3-kilowatts långvåg/kortvågsändare modell 1/42, som installerades 1942 och som än i dag utnyttjas för viss trafik. De var stora och utrymmeskravande. Det hade därför blivit nödvändigt att bygga ytterligare en bunker. Den stod klar i rätt tid och var även avsedd för mottagarexpeditionen.

Det skulle ta ytterligare 20 år innan man vidtog den för oss, i dag verk samma, naturliga åtgärden att geografiskt separera mottagar- och sändarstationerna ifrån varandra. Det var först i slutet av 1950-talet, som de tekniska förutsättningarna för denna åtgärd förelåg. Denna separation (som från radiosynpunkt var mycket klok) innebar också att dåvarande stationschefen Ture Holmåker avstod ifrån möjligheten att utnyttja tjänstebostaden, dvs den gamla vackra villan som ligger till höger om vägen vid södra infarten till Tingsstäde, ca 175 m ONO bunkrarna. Detta boningshus byggdes redan 1917 och utnyttjades såväl som bostad som kontor fram till 1962. Därefter hyrdes huset ut av Kronan för att sedermera säljas till en privat köpare i början på 1980-talet.

Stationens myndighetstillhörighet har under tiderna skiftat och stundtals varit oklar. Senast fastlagd blev den 1984. Då bestämde överbefälhavaren att Tingsstäde radio skulle ingå i myndigheten Gotlands militärkommando (MKG), dit tjänsterna (chef/kapten och sju radiotelegrafister/löjt-

nanter överfördes. Chefen för marinen ålades drifts- och underhållsansvar medan Gotlands kustartilleriförsvär med Gotlands kustartilleriregemente (GK/KA3) fick fortsatt ansvar för förvaltning och mobilisering.

Personaltillgången har genom åren varit tämligen stabil. Omsättningen på personal har varit liten. Detta (tillsammans med de höga kvalitetskrav, som alltid gällt för radiotelegrafister vid marinens A-stationer) har borgat för en hög grad av professionalism, inte minst på de internationella näten. Ett annat skäl till varför Tingsstäde radio genom åren etablerat sig som en station med hög status är det utomordentliga läget mitt i Östersjön med maritim kommunikation i alla riktningar. Detta har inte minst gällt under den tid, då fjärrmanövrering av radioutrustning var en okänd vetenskap. Inom sjösäkerhetsområdet t ex, där stationen i egenskap av sjöräddningscentral fungerade likt

spindeln i nätet. I samarbete med erfarna sjömän, räddningsskeppare och helikopterbesättningar vann den stor respekt för sina insatser. Många är de nödställda som har dessa att tacka för sina liv. Från oktober 1977 omorganiserades den svenska sjöräddningen på så sätt att Stockholms radio (Televerket) blev huvudcentral för östra sjöräddningsområdet med de marina A-stationerna Karlskrona och Tingsstäde som undercentraler. Tingsstäde radios 80-årsjubileum sammanfaller med invigningen av den nya mottagarcentralen, dvs den bemannade delen av stationen. Denna senaste ombyggnad innebär ökade möjligheter att utnyttja kustradio för såväl militär som civil verksamhet. Utrustning har tillförts som i hög grad förstärker stationens olika funktioner. Exempel på detta är utrustning för ledning av sjöoperativ verksamhet, pejling och positionsbestämning av fartyg i nöd samt kvalificerad förmedlingsutrustning för kommunikation med svenska FN-förband utomlands.

Slutord

När jag tar emot "Nya" Tingsstäde radio efter den ombyggnad, som ingenjören Jan-Erik Edmark (GK/KA 3) drivit och genomfört på uppdrag av Försvarets materielverk, är det mot framtiden och dess behov som vi vid Tingsstäde radio har siktet inställt. I inledningen på denna senaste etapp i stationens utveckling framstår behovet av kontinuitet och kunskap om det förflutna som angeläget.

Från vänster:

Lt Gunnar Nilsson

Kapten Anders
Säbom-chef

Lt Richard Wärf

Bilden tagen i samband med 80-årsjubileet.

Fotograf okänd.

Endast Tingstäde radio uppfattade anropet från det nödställda lettiska fiskerifartyget "Lunochod" på tisdagsmorgonen.

Det stora fartyget, med 60 besättningsmedlemmar, hade då grundstött på en från Gotland så avlägsen plats som vid Shetlandsön Bressay, 15 mil nordost om Skottland.

Tack vare stationens nya pejl kunde fartyget positionsbestämmas och samtliga ombord räddas.

Kl. 03.34 på tisdagen uppfattade vakthavande telegrafisten på marinens kustradiostation Tingstäde radio, Kjell Sjöquist, nödanropet från den flytande fiskfabriken "Lunochod".

Sedan fartyget positionsbestämts vidarebefordrades uppgifterna till den engelska sjörädd-

60 räddades på Atlanten tack vare Tingstäde radio

ningen som kl. 04.10 kunde meddela att de hade den nödställda under kontroll vid Shetlandsöarna och att samtliga ombord klarat sig.

Den först utsända räddningsbåten kunde dock inte ta ombord besättningen på grund av de kraftiga sjöarna. De räddades i stället med helikoptrar men en man lyckades simma i land. Fartyget hotade att slås sönder i de kraftiga sjöarna.

Unik pejl

Tingstäde radio, som också är en sjöräddningsundercentral, har under många år samverkat med andra pejlstationer i norra Europa

och därmed effektivt kunnat fastställa nödsituationer, berättar stationschefen Anders Säbom.

– Möjligheten att kunna pejla från en ö mitt i Östersjön är särskilt fördelaktig och har utnyttjats med framgång genom åren.

För knappt ett år sedan installerades en ny mycket modern pejl som efter viss ombyggnad av Försvarets materielverk blev unik till sin funktion.

Genom ett samarbete med Institutionen för rymdfysik i Uppsala och Foa 3 i Linköping kan man med endast denna pejl fastställa den nödställdes läge. Man utnyttjar helt enkelt jonosfärreflektion-

nen som kompletterar pejlbåren med ett avstånd.

Redan kort efter installationen fick den nya pejlen visa vad den gick för. I februari i år lyckades den trots extremt dåliga atmosfäriska förutsättningar pejla den polska färjan "Jan Heweliusz" som gick under i hårt väder utanför Rügen.

Bemannade stationer

– För närvarande pågår en övergång från manuellt betjänade säkerhetssystem till nya satellitburna system i enlighet med internationellt fattade beslut. Allt fler kustradiostationer automatiseras

och relästyrs, påpekar Anders Säbom.

Kvar finns dock ännu ett "arv" i form av äldre fartyg med en gammal typ av utrustning och så kommer det sannolikt att vara ett antal år framåt inte minst med hänsyn tagen till Östeuropa och de proportioner som marknaden för fartygsfrakter tagit där.

– Nattens händelse belyser problemet väl och det är lätt att konstatera att ingen räddning hade varit att påräkna om inte sjöräddningspersonalen på Tingstäde radio varit alert denna tidiga tisdagsmorgon.

Lars Schill

Kommentar (AA): Enligt uppgift skulle pejlen, nämnd i ovanstående artikel, ha kommit från armens testverksamhet med pejlar och skänkts till Tingstäde radio. Efter nedläggningen av stationen har pejlen hamnat vid Telekrigsgruppen i Karlskrona.

1996 Sista flyttningen av Tingstäde radio mottagarexpedition

Flyttningen skedde till moderna lokaler i "Nya Wisborg" där man samgrupperades med sjöbevakningen, en mycket rationell lösning.

Foto:okänd

Ingenjör Jan-Erik, tillhörande Gotlands Kustartilleriförsvar, ansvarig för underhåll och installationer vid Tingstäde radio under en lång period före nedläggningen. Edmark röntte stor uppskattning för sitt stora kunnande och lugna framtoning hos stationens personal.

Foto: okänd

Anders Säbom, stationschef 1978-2000.
Den person som suttit längst som chef
vid stationen.

49

Sommaren 1980 genomfördes en expedition till Arktis kallad YMER-80.
Den sammanföll också med firandet av Vegaexpeditionens 100-årsjubileum.
Tingstade radio fanns med som distributör av iskartor på kortvåg och det
fungerade enligt uppgift bra.

Foto: okänd

Möter skarp länsstyrelse-kritik

Vill ha bort Tingstäde som sjöräddningsradio

Av PER NORDFELDT

Kustbevakningskommittén vill utesluta Tingstäde radio som underräddningscentral i kustbevakningens nya organisation. Detta motsätter sig länsstyrelsens försvarsenhet kraftigt. Försvarsdirektör Hans Linder menar att Tingstäde radio uppfyller alla de krav som ställs på en underräddningscentral i sjöräddningen i de internationella regler som uppställts.

— Vad kustbevakningskommittén försöker göra, är att skapa en organisation som ser logisk ut för dem, säger Hans Linder. Men man har inte satt sig in i Östersjöns problematik på ett riktigt sätt.

MARIN STATION

I en skrivelse till kommittén påpekas det oriktiga i att utesluta Tingstäde radio ur organisationen, inte minst på grund av att Tingstäde radio fungerar utan kostnad för Kustbevakningen.

— Det är en marin radiostation vars resurser också kan utnyttjas av kustbevakningen, förklarar Hans Linder.

I de internationella reglerna för när en undercentral skall inrättas sägs bland annat, att det skall ske när huvudcentralens räckvidd i de aktuella vatten inte räcker till. Vidare sägs att en undercentral skall inrättas om vattnet gränsar till andra länders territorialvatten samt om en underräddningscentral innebär att organisationen skulle bli mer effektiv.

— Samtliga dessa kriterier uppfylls här, säger Hans Linder.

Den organisation som kommittén föreslår i kustbevakningens medverkan i sjöräddningstjänsten, är två räddningscentraler med nuvarande samarbete med Stockholm och Göteborg radio. Därutöver föreslås fyra regioncentraler i Härnösand, Stockholm, Karlskrona och

Göteborg. Undercentralerna i Härnösand, Malmö och Tingstäde avvecklas.

— Det kan verka logiskt rent organisatoriskt, men det blir väldigt fyrkantigt, säger Hans Linder. Man tar ingen hänsyn till de sjöräddningsbehov som föreligger. Förslaget tar heller inte vara på de resurser som samhället i övrigt förfogar över.

LIKA OLOGISKT

Lika ologiskt anser Hans Linder det vara att man, som förslaget skissar, upprätta en räddningscentral samt en undercentral både i Stockholm och Göteborg.

— Det finns inget stöd för såna tankar i de internationella styrdokumenterna för sjöräddningens bedrivande, säger han.

Han anser det också djupt orättvist av kommittén att beskriva Tingstäde radio som en dåligt materiellt och och personellt utrustad station med marginell betydelse för sjöräddningen.

— Tingstäde radio är en av Sveriges modernaste radiostationer med mycket välutbildad personal, säger han. Stationen handhar i genomsnitt 50 sjöräddningsfall per år sett över den senaste tio-årsperioden. Knapast marginellt.

Hans Linder påpekar också att olyckorna kring Gotland ofta är svårare än i övriga farvatten. Mycket beroende på att 50 procent av olyckstillfällena innefattar fiskebåtar och bara en mindre del fritidsbåtar.

SAMMANFATTNING

Sammanfattningsvis klargör Hans

Linder att en avveckling av Tingstäde radio skulle innebära en ökad sårbarhet och sämre flexibilitet runt Gotland. Risken blir också stor att sjöfarten kring Gotland helt kan tappa kontakten med sjöräddningen. På grund av länkfel inträffade det sju gånger under 1987 att Gotland var helt utslaget från kontakt med Stockholm radio. Bortfallen varade i vissa fall upp till tre timmar.

— Vid dessa tillfällen kunde ledningen i sjöfarten enbart ske från Tingstäde radio, avslutar Hans Linder.

Motion

1996/97:Fö703

av Sivert Carlsson (c)

Sjöräddningssamarbete i södra Östersjön

Innehåll

- [Hemställan](#)
-

Från att länge ha fått fungera som en gräns mellan stormakter och en effektiv ridå mellan Öst- och Västeuropa utgör nu Östersjön, efter kommunismens fall, ett livgivande hav, där den ursprungliga Europavisionen om gemenskap och fred, utan murar mellan människor och länder, kan förverkligas.

I denna utveckling är det naturligt att de södra delarna av Östersjön fått ökad betydelse för sjöfarten.

Området från Smålandskusten, Öland och vidare mot Blekinge och Danmark har idag den mest omfattande sjötrafiken i Östersjön.

Ökat tonnage, nya transportleder, ökad färjetrafik, ökad mängd oljetransporter, ökat antal fritidsbåtar, viktig fiskezon, betydande örlogsmarin verksamhet m.m. medverkar till fortsatt utökad sjötrafik i området.

Denna aktivitetsökning medför också att riskerna för olyckor och incidenter av olika slag kommer att öka. Därmed också behovet av olika räddningsaktioner.

Det är angeläget att översyn och utveckling av sjöräddningstjänst och informations-inhämtning ständigt hålls aktuell. Samverkans- och samordningsfrågorna mellan de olika länderna likaså. Ett kontinuerligt och förbättrande arbete måste på dessa områden ständigt pågå.

Det är i detta sammanhang viktigt att använda och utveckla den samlade räddningskompetens som finns i området, där såväl kustbevakning, enheter ur marinen, försvarets helikoptrar som kommunernas räddningskårer har en betydelsefull och ofta gemensam roll att spela.

Det är viktigt och det är naturligt att vårt land, med mycket lång kuststräcka, tar på sig en pådrivande roll när det gäller ökad och utvecklad säkerhet i området södra Östersjön.

Detta innebär bl.a., för att underlätta räddningsinsatserna vid ev. olyckor, tillgång till god trafikinformation beträffande godstransporter, kännedom om last, destination och tänkt färdväg för fartyg som går in i Östersjön eller lämnar Östersjöhamn.

Sverige bör arbeta för att få till stånd en sådan utveckling av informationsflöde mellan de olika kuststaterna i området. Arbetet bör även gälla ökad samverkan och samordning beträffande sjöräddningstjänsten mellan Östersjöländerna.

Alla resurser inom området, såväl militära som civila, bör i denna verksamhet utnyttjas och samordnas. Samordningen bör omfatta såväl den operativa verksamheten som frågor vad gäller materielutformning, planering, utveckling samt utbildnings- och övningsverksamhet.

Kustradiostationerna inom området utgör viktiga och centrala delar och resurser. Karlskrona kustradio och Tingstäde kustradio utgör väsentliga och ovärderliga delar av bevakningen och sambandet i Östersjön. Det är därför angeläget att deras ställning stärks i verksamheterna och samarbetet runt södra Östersjön.

Centralisering av all svensk sjöräddningsledning till Göteborg är, inte minst mot bakgrund av den starkt ökande trafiken i södra Östersjön, inte acceptabel. Närheten och lokalkännedomen hos berörd personal är ovärderliga faktorer för att sjöräddningsoperationer skall lyckas.

Inträffade händelser under senare tid visar att en ökad sjötrafik måste mötas med ökad sjösäkerhet. Men ökad sjötrafik måste också mötas med en utvecklad, effektiv och samordnad sjöräddningstjänst. Detta gäller idag i mycket hög grad södra Östersjöområdet.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i

Inträffade händelser under senare tid visar att en ökad sjötrafik måste mötas med ökad sjösäkerhet. Men ökad sjötrafik måste också mötas med en utvecklad, effektiv och samordnad sjöräddningstjänst. Detta gäller idag i mycket hög grad södra Östersjöområdet.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i
motionen anförts om behovet av en ökad samordning och
utveckling av sjöräddningstjänst och informationsinhämtning.

Stockholm den 3 oktober
1996

Sivert Carlsson (c)

1998. Hoppet finns fortfarande kvar!

Gotlands sjöräddning blir en undercentral.

I och med att Sjöfartsverkets räddningscentral i Göteborg blir den enda huvudcentralen för sjöräddning i landet blir Gotland en av två undercentraler tillsammans med Stockholm.

Den nya organisationen träder i kraft i januari nästa år, men övergången pågår för fullt. Redan i vår kommer den gotländska sjöräddningen att lyda direkt under Göteborg. Med anledning av den nya kopplingen till västkusten har personal därifrån besökt Gotland i fyra omgångar och bekantat sig och studerat en rad av öns räddnings- och bevakningsfunktioner.

Jan Ströberg, som är ordförande i sjöräddningen på Gotland har varit värd för besöken. Bl a har besök skett vid trafiledartornet, träffat personalen vid gotländska trafikområdet och kommunens hamnkontor. Man har även hunnit med en åktur med räddningshelikoptern, besök hos räddningstjänsten, SOS-centralen och deltagit vid en båt Rundtur med lotsarna på plats.

Naturligtvis tillbringade man lång tid vid MKG:s ledningscentral för att där studera verksamheten i sjöbevakningscentralen och den integrerade kustradiostationen.

1 februari 1999 GMDSS i drift

Det globala nödsignal-och säkerhetssystemet Global Maritime Distress and Safety System GMDSS, är en internationellt överenskommen uppsättning av säkerhetsrutiner, typer av utrustning och kommunikationsprotokoll som används för att öka säkerheten och göra det lättare att rädda nödställda fartyg/båtar och flygplan.

GMDSS består av flera system, av vilka några är nya, men många av dem har varit i drift i många år. Systemet är avsett att utföra följande funktioner: varning (inklusive positionsbestämning av enheten i nöd), sök och räddning samordning, lokalisering (målsökande), sjösäkerhetsinformation sändningar, allmänna kommunikationer och brygga till brygga. Särskilda radiokrav beror på fartygets verksamhetsområde, snarare än dess tonnage. Systemet har också viss överkapacitet för hantering av nödanrop.

Fritidsbåtar behöver inte uppfylla GMDSS krav på radioutrustning, men kommer alltmer att börja använda Digital Selective Calling (DSC) VHF-radio. Offshorefartyg kan välja att utrusta sig ytterligare, fartyg under 300 bruttoton (GT) är inte föremål för GMDSS krav.

Vidmakthållande av Tingsstade radio med anledning av eventuell regional försöksverksamhet på Gotland.

Skrivelse från Gotlands militärdistrikt till HKV, 2000-10-03

Försvaret stänger Tingstäde radio

4 personer berörs av den definitiva nedläggningen - och förslaget att flytta sjöräddningscentralen från Göteborg till Visby går i graven.

Tingstäde radio har ansetts som en av de viktigaste resurserna på Gotland i händelse av en krissituation - och även varit en av länkarna i det av regeringen igår beslutat Gotsam-projekt.

Men nu är det klart att ett tidigare beslut om nedläggning verkligen skall genomföras. I sommar stänger radiostationen och 4 personer berörs av den stängningen.

Samtidigt stängs då en av framtidsmöjligheterna som diskuterats hela vintern - att flytta sjöräddningscentralen från Göteborg till Visby.

Samverkan Gotland, GotSam

Allmänt

Nedläggningen av Tingstäde radio innebar, förutom rollen som lokalt placerad kustradiostation, att den samordnande roll stationen haft vid framförallt sjöräddningsuppdrag mot andra myndigheter försvann. Detta ”vakuum” initierade tankarna på en ny organisation på Gotland som skulle kunna hantera både allvarliga olyckor och samhällskriser på ön och omgivande farvatten.

Regeringen beslutade 2002 om att en försöksverksamhet skulle inledas med följande myndigheter på ön representerade: *Länsstyrelsen, Kommunen, Polisen, Försvarmakten, Kustbevakningen och Sjöfartsverket*. Försöksverksamheten skulle pågå under fem år, fram till 2007, senare har tiden förlängts till 2008.

Lokalfrågor

Inledningsvis lokaliserades verksamheten till försvarets stabsbyggnad Nya Wisborg, där det ordnades ett särskilt GotSam-rum i nära anslutning till den marina sjöbevakningscentral som redan fanns i huset. Lokalerna var dock ej ändamålsenliga för övriga intressenter varför en ny lokalisering söktes. Resultatet blev en nybyggnad i direkt anslutning till polishuset i Visby med en förhyrning av lokaler för sjöbevakningscentralen.

Verksamhet

Verksamheten leds till vardags från GotSam-huset där det finns representanter för de deltagande myndigheterna. Arbetet är nätverksbaserat med en gemensam IT-plattform.

Vid allvarliga olyckor och kriser samlas man i Rolf-rummet (Rörlig Operativ Lednings Funktion) där man har tillgång till en komplett lägesbild och erforderliga sambandsmedel.

Författarens kommentar 20121115(AA)

Det ursprungliga konceptet där bl a Tingstäde radio skulle medverkat förverkligades aldrig fullt ut, kvar blev ett visst samarbete mellan Kustbevakningen, Försvarmakten/Militärdistriktet och polis

SJÖRÄDDNINGSSÄLLSKAPET

Tingstäde Radio tystnar

Den 13 mars 1997 nåddes vi i SSRS av ett fax från Försvarsmakten (FM) om att Tingstäde radio skall läggas ner.

Direktiven för Försvarsmakten och dess omorganisation innebär att kustradiostationen Tingstäde radio inte längre ingår i den så kallade målbilden för Försvarsmakten.

Nedläggningen kommer inte direkt oväntad eftersom dagens kommunikation alltmera sköts av datorer och digitala ramsor.

GMDSS, det internationella nödpassningssystemet sköter nu de

mänskliga öronens tjänst och knappologin har kommit för att stanna ett tag.

Sjöräddningscentralen, MRCC, har centraliserats till Göteborg, sedan några år. Alla mottagare och sändare fjärrstyrs nu från en plats i landet och en reservplats finns fortfarande i Telias kustradiostation i Stockholm som är sjöräddningsundercentral, MRSC.

Fartygens alla rörelser följs av sofistikerade satellitsystem i allt större omfattning och de mänskliga röstmeddelandena finner nya och snabbare vägar. Det var väntat men ändå är det nu så definitivt.

Sedan början av 1900-talet har Tingstäde varit en radiostation som inte bara varit militär utan också på ett mycket aktivt sätt stött oss civilister med god passning och allehanda hjälp.

För Sällskapets del minns vi många tillfällen där de vakna och ambitiösa telegrafisterna tidigt varskott oss om olyckor till sjöss.

För oss sjöräddare som var på avstånd från Gotland var Tingstäde mera känt än Visby. För våra Gotlandsstationer var Tingstäde radio en förutsättning för att utlarmningen skulle fungera ända tills för några år sedan.

Till alla er som jobbat på eller med Tingstäde radio riktar vi från Sällskapet ett varmt tack för mycket god vakthållning i sjösäkerhetens tjänst.

Faxet avslutas med orden:

"C MarinB O hemställer om att berörda myndigheter vidtager erforderliga åtgärder med anledning av att Tingstäde radios publika åtagande upphör, samt information härom sprids i erforderlig omfattning."

Sällskapet är ingen myndighet men vi sprider detta ändå och saknar en gammal bundsförvant som betytt mycket för oss genom åren.

Tingstade radios tjänstgörande personal 1990-talet. Foto: okänd.
 Övre raden: Benny Bergman, Roy Johansson, Gunnar Nilsson Rikard Wärf
 Nedre rad: Leif Thunberg, Kjell Sjöquist, Hugo Lindqvist, Anders Säbom

Gnistträff Follingbo år 2000, fr vänster: Benny Bergman, Leif Thunberg, Hugo Lindqvist, Nils Nordström, Gunnar Nilsson, Thommy Andersson, Tore Gardelin, Binger Kärvell och Anders Säbom. Foto: okänd.

År 2002 genomförde Sverige åter igen en expedition till Arktis med isbrytaren Oden. Ombord fanns bl a den kände telegrafisten och löjtnanten Rikard Wärff från f d Tingstäde radio. På fartyget fanns försvarets KV-system KV-90/HF 2000 installerat som skulle testas mot stationer hemma i Sverige. Detta var Wärffs huvuduppgift där det också ingick att testa KV-sambandet ovanför 70:e breddgraden där satellitkommunikation fungerade dåligt. Fartyget var också utrustat med det nya GMDSS-systemet. Wärff hade erfarenhet från isbrytare under sina år som telegrafist i marinen.

Ytterligare information kan hämtas i tidningen FRO-Nytt i dubbelnumret från nyåret 2002-2003.

Stationschefer december 1912–december 1992

1912	korpral 346 <i>Nilsson</i>
1914	underofficerskorpral 62 <i>Gustaf Eriksson</i>
1917	underofficerskorpral 184 <i>Karl Pettersson</i>
1916-08-01	underofficer av 3. graden 306 <i>O Th A Thörnblad</i>
1921	styrman av 2. graden <i>Fritjof Carlsson</i>
1930-10-01	radiostyrman av 2. graden <i>Johan Albert Johansson</i> (tog senare namnet <i>Langebrink</i>)
1935-10-01	radiostyrman av 2. graden/flaggradiostyrman <i>Olof Dahl</i>
1941-10-01	radiostyrman av 2. graden/flaggradiostyrman <i>Harry Weman</i>
1946-10-01	flaggradiomästare <i>Tor Hagman</i>
1951-10-01	förvaltare <i>Reidar Friedlund</i>
1957-10-01	förvaltare <i>Gerard Sundell</i>
1962-10-01	förvaltare/kapten <i>Ture Holmåker</i>
1978-04-01	kapten <i>Anders Säbom</i>

Foto: okänd. Handling troligen från L G Stenströms arkiv.

Från 100-årsfirandet 2013-12-12 i Försvarsmuseet Tingstade, ”gnistar” med bakgrund i SAE. Från vänster: Kjell Sjöqvist, Tommy Andersson, Rikard Wärff, Hugo Lindqvist, Benny Bergman, Birger Kärvell, Gunnar Nilsson, Hans Andersson. Foto: Arne Ahlström

Kortvågssystemens utveckling inom försvaret sedan 1980-talet. Sammanfattning.

Allmänt

På 80-talet fanns tre ”rikstäckande” KV-radiosystem i stort knutna till respektive försvarsgren. Flygvapnet hade sitt LOPRA, armén sitt FGR och marinen sitt kustradiosystem. Alla tre systemen började bli ålderstigna materiellt men även en modernisering av funktionerna var nödvändig, tankar på en försvarsgemensam anskaffning av nya utrustningar föddes. Försvarsmakten uppdrog runt 1990 åt FMV att anskaffa ett nytt gemensamt radiosystem för försvaret. Systemet skulle ha automatisk uppkoppling och en avancerad frekvenshantering. Projektet kom att kallas KV 90, och skulle i första hand ersätta FGR och marinens KV-radionät.

Händelseutveckling

Redan före begreppet KV 90 hade armén hos Standard Radio & Telefon AB vidareutvecklat Stabs-stabsradion (FGR) och marinen startat en egen utredning MARKOV. Flygvapnet hade vid den här tidpunkten lämnat projektet.

Specifikationsarbete inom KV 90-projektet startade 1990 och offertförfrågan gick ut redan 1993. GEC-Marconi blev utsedd till leverantör och FMV första beställning på försöksutrustningar skedde 1995, med avtalad serieleverans leverans från 1999. Av flera skäl kom materielleveranserna att bli kraftigt försenade samtidigt som flera nyckelpersoner vid FMV, som var inblandade i projektet, slutade eller gick i pension. Projektet KV 90 har senare ersatts av begreppet **FM HF 2000**.

Projektledare idag är ingenjören Sven Åkerlund, företrädare har varit ingenjörerna Nils Skoging och Evert Tryding. Inom den marina delprojektgruppen verkade fram till slutet av 90-talet också ingenjören Bo Lundén.

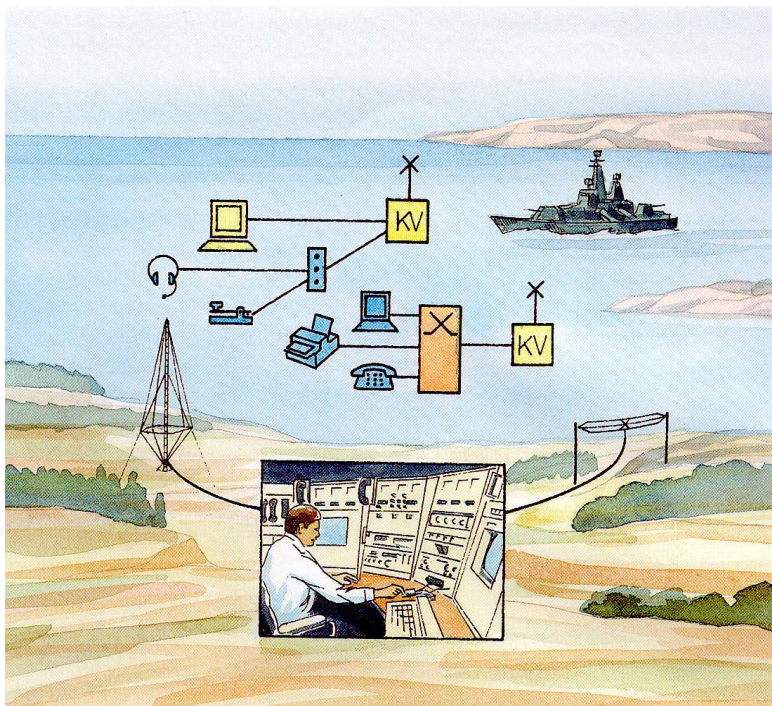

Bild ur dokumentet "Försvarets nya radiosystem, KV 90"

Under våren 2013 producerade Sandra Wilén, anställd vid Marinens radio, en C-uppsats i historia vid universitetet i Örebro under rubriken "Från telegrafi till HF 2000".

Hon valde då f d Tingstäde radio som referens till dagens Marinens radio under tiden 1957-2010.

Det borde vara intressant att som avslutning till denna skrift återge delar ur hennes uppsats utifrån de intervjuer hon genomfört med både personal som arbetat vid Tingstäde och vid Marinens radio. Det visade sig att några yngre telegrafister från Tingstäde radio, vid nedläggningen av den stationen, hamnade inom organisationen Marinens radio. Detta bör ha inneburit att intervjuerna med just dessa personer blev högst intressanta med deras bakgrund från både det "gamla systemet" och dagens Marinens radio.

Notera att detta är ett mycket koncentrerat utdrag ur Sandras uppsats som i verkligheten omfattar 38 sidor och rekommenderas för läsning. Utdraget har sin tyngdpunkt kopplat till vad som sägs om Tingstäde radio.

Nedläggningen av bl a Tingstäde Radio och övergången till Marinens Radio

Huvudskälen till att man under 90-talet började fundera på en centralisering av marinens kustaradioverksamhet var dels den förmodade bristen på utbildad telegrafistpersonal i framtiden men även att det nu fanns tekniska möjligheter för en reducering av antalet kustradiostationer med bibehållen verksamhet.

Det började med att avfolka Ruda och Älvsborgs radiostationer, delar av den överflödiga personalen flyttade då med till Karlskrona eller Hårsfjärden. Sist lades Tingstäde radio ner och därmed skapades 2002 det som kom att kallas "Marinens radio". Nedläggningen av stationer medförde naturligtvis problem för personal som nu var tvungna att byta bostadsort eller pendla till Karlskrona alternativt Hårsfjärden.

Stängningen av Tingstäde radio, som varit en institution på Gotland, möttes av stora protester inte bara från personalen utan framförallt från myndigheter och organisationer som under årtionden samarbetet med och varit beroende av stationens verksamhet exempelvis: Länsstyrelse, Kustbevakning, Sjöfartsverket, Gotlands kommun, Fritidsbåtsföreningar m fl.

På Sandras fråga beträffande skillnaden att tjänstgöra vid Marinens radio jämfört med tiden vid Tingstäde radio blev de spontana svaren: ”*Det är väl just det som är den stora skillnaden, att förut så var vi operatörer som gjorde någonting, till att gå över till att vi blir processövervakare. Och det är ju ett skifte, det är ju som att byta, det är ju två helt skilda jobb, och är du inskolad till att du ska göra någonting hela tiden, du är sysselsatt med att ta emot och sitta och skriva på telexen, skicka telegram och köra journalföringar och ta remsor och ställa om sändare och sådant där hela tiden, tills just nu, då du ska sitta och klicka på en dator från en ruta till en annan ruta och kanske titta på en annan datorskärm är det grönt eller rött där, och så vidare, i en tyst miljö där det var ett himla knaster och brus på nästan alla mottagare förut*”.

Vid intervjuerna framkom också att arbetsmiljön vid Marinens radio emellanåt kan bli understimulerande, dels p g a att man helt lämnat telegrafin som verktyg och att man blir mera inriktad på övervakning av dataprocesser. Detta gäller framförallt den personal som arbetat vid Tingstäde radio och där den civila verksamheten med sjöräddning o dy var väldigt stimulerande och där telegrafistens speciella kompetens kom till rätta. Vid Marinens radio hanteras i huvudsak endast militär kommunikation.

Sandra ställde även frågor på hur byråkratin inom kustradiomiljön uppfattas idag jämfört med tiden före Marinens radio. En av telegrafisterna från Tingstäde radio som började vid stationen 1992 upplevde aldrig några problem med att hitta sin plats i arbetsgruppen. De administrativa uppgifter som ändå ingick i arbetet var en självklar del av jobbet och upplevdes ej negativt. Motsvarande frågor till personal vid Marinens radio utan bakgrund i det äldre systemet besvarades med att byråkratin upplevs som ”negativt laddad”. Vissa traditionella servicefunktioner av typen resebokningar och ekonomiska frågor måste numera helt skötas av egen personal. En ledande person vid Marinens radio berättar att han får ägna cirka 80 % av sin arbetstid åt administrativa uppgifter.

Sandra tog också upp frågan om de hade upplevt någon förändring i sin arbetssituation efter ”kalla krigets” slut 1990 och Sovjetunionens fall strax därefter.

De äldre svarade att det inte märktes alls i deras arbete på Tingstäde. De yngre förde ett resonemang kring att grundförutsättningarna inte ändrades, att hålla koll på Sveriges territorialvattengräns är lika angeläget nu som då. Uppgiften att bevaka trafiken i Östersjön har dock lagts över på Sjöövervakningscentraler och görs idag inte av Marinens Radio.

När det gäller Marinens Radio märks förändringen inte till vardags, utan främst genom deltagande i internationella marina övningar

Några av Sandras noteringar.

Hon valde ju i sin uppsats att skriva utifrån ett fåtal personers (8) upplevelser och berättelser från sitt yrkesliv. Sara anser att det inte går att dra några allmängiltiga slutsatser utifrån detta men pekar ändå på likheter och skillnader hon tycker sig ha noterat utifrån sitt materiel bl a:

- Samtliga intervjuade var väldigt måna om att lyfta fram att de var certifierade telegrafister, en specifik kompetens som länge var nödvändig att ha på en kustradiostation. Runt år 2000 innebar teknikutvecklingen att telegrafen som kommunikationssätt avskaffades.
- Tingsstäde Radio var en speciell arbetsplats i och med att civilt betonade uppgifter dominerade. De anställda var militärt utbildade, men identifierade sig inte med den rollen. Den kåranda som rådde på Tingsstäde Radio, var alltså kopplad till gemensam utbildning och kunskap, men inte till rollen som officer.
- På Tingsstäde Radio verkar trivselfaktorn ha varit hög eftersom de anställda där kände att de gjorde en viktig insats och att deras arbete betydde något, och det fanns en tydlig yrkes stolthet.
- Vid Marinens Radio framkommer att personalen ibland känner sig understimulerad. Datoriseringen har medfört att arbetsuppgifter kan göras med färre handgrepp än tidigare.

Slutord

Citat ”Samtliga som har arbetat på Tingsstäde uttryckte en stolthet över sitt yrke och över att ha kunnat göra nytta med sina kunskaper. Den kårandan som skapades genom främst telegraficertifikatet saknas på Marinens Radio, där utvecklingen går mot allt mer automatisering och processövervakning. En processövervakare är mer utbytbar än en hantverksskicklig telegrafist och det har försvagat sambörighetskänslan som verkar ha varit så viktig på Tingsstäde.”

”Vi fick ett yrke som räckte en generation” sade den intervjuade person som började som telegrafist på Tingsstäde radio år 1957. Förenklat kan det sägas att utvecklingen år 1957-2010 har gått från hantverk till övervakning, eller som uppsatstiteln lyder, ”Från telegrafi till HF2000”.

Så kallad ryssjantenn som ofta används vid kustradiostationer. Frekvensområde 3 – 30 Mhz, bredbandig.

Bilden på omstående sida visar Tingstäde radios mottagningsexpedition under 1990-talet. Personerna på bilden är från vänster Kjell Sjöquist och Benny Bergman.

© 2013 Försvarets Historiska Telesamlingar
Sammanställning och layout: Arne Ahlström
Första upplagan
ISBN 978-91-637-4551-5

